

UVIC

UNIVERSITAT DE VIC
UNIVERSITAT CENTRAL
DE CATALUNYA

FACTORS QUE INFLUEIXEN L'ADQUISICIÓ DE VALORS I ACTITUDS EN L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT: COMPARATIVA D'UN CONTEXT ESCOLAR I L'EXTRAESCOLAR A MANRESA

**Treball Final de Grau de Mestre d'Educació
Primària**

Alumne: Toni RODRÍGUEZ GALLARDO

4rt curs. Grau en Mestre d'Educació Primària. Menció d'Educació Física

Professora: Gemma TORRES CLADERA

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

Vic, maig del 2017

Resum

L'objectiu de l'estudi és identificar i analitzar les pràctiques dutes a terme en el treball d'adquisició de valors i actituds positives d'un grup d'alumnes d'onze i dotze anys. La recerca té com a finalitat identificar aquelles metodologies i estratègies que utilitzen els docents i entrenadors per transmetre actituds en les activitats pràctiques.

L'estudi identifica els factors interns (dins l'escola) i externs (fora de l'escola) que incideixen en la transmissió de valors i actituds dels infants i analitza la relació de valors positius a través de les sessions d'Educació Física a l'escola Pare Algué i les activitats extraescolars en el club de futbol Centre d'Esports Manresa. Per dur a terme aquesta investigació, en primer lloc, s'ha fet recerca del marc teòric de referents bibliogràfics on estan englobats diversos factors relacionats amb l'adquisició de valors i actituds a partir de les metodologies i estratègies d'ensenyament i aprenentatge dels docents. Aquesta recerca m'ha permès treballar en la segona fase de la investigació, la part pràctica.

S'han utilitzat diferents instruments d'investigació, dins d'un paradigma mixt positivista interpretatiu. L'observació sistemàtica planificada i les entrevistes en els diferents àmbits han estat els instruments utilitzats per a la recollida de dades. Per concloure dir que els factors més rellevants són per un costat la docent i l'entrenador, i per un altre la família i els mitjans de comunicació.

Paraules clau: Educació Física, esports, valors, actituds, estratègies metodològiques i nens i nenes.

Abstract

The aim of the investigation is to identify and to analyze educational practices carried through with acquisition of values and positive attitudes work of a group of 11 and 12 years old students. The research pretends to identify those methodologies and strategies used by teachers and coaches in order to transmit attitudes in practical activities.

The study identifies internal (inside the school) and external factors (outside the school) that influence in the transmission of children values and attitudes and analyses the relationship between positive values through Physical Education sessions that take place in Pare Algué School and after-school activities at the C.E Manresa football club. To carry out this research, first of all, it has been analyzed the theoretical framework of bibliographic referents, including several factors related to acquisition of values and attitudes parting from methodologies and strategies used by teachers in the teaching/learning process. These data has led to the second phase of the research, the practice.

Different assessment tools have been used, within a mixed positivist and interpretative paradigm. Systematic and planned observation besides interviews in the different areas, have been the instruments used for data collection. The most relevant factors have been the teacher and the coach, on one side, and families and mass media on the other one.

Keywords: Physical Education, sports, values, attitudes, methodologies and children.

AGRAÏMENTS

Sense cap mena de dubte aquesta investigació no s'hauria pogut portar a terme sense l'ajuda i el recolzament de moltes persones. És per aquest motiu que va dedicada a totes aquelles que han col·laborat i han fet possible l'elaboració d'aquest Treball de Final de Grau.

En primer lloc, vull agrair a la meva tutora de la Universitat de Vic, Gemma Torres, el seu recolzament incondicional des del primer dia fins el darrer, pel seu guiatge i sobretot per les propostes i idees que ha compartit i han marcat aquest treball.

En segon lloc, m'agradaria agrair també la tasca de l'Anna Maria Señé, des de l'assignatura de Mètodes d'investigació, per orientar-me en les estratègies i instruments per a la recollida de dades.

En tercer lloc, agrair a l'Anna Codina i l'Enric Monrós la seva participació desinteressada i el seu temps en aquest procés aportant-me els seus coneixements en els àmbits investigats a partir de la seva experiència.

Per últim, vull agrair el suport de la meva família, la qual ha sigut un dels recolzaments més forts, ja que han estat en tot moment animant-me dia rere dia.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	6
1.1 JUSTIFICACIÓ PERSONAL.....	7
1.2 HIPÒTESI I OBJECTIUS DE LA RECERCA.....	8
2. MARC TEÒRIC.....	9
2.1 EL VALOR MORAL EN LA NOSTRA SOCIETAT ACTUAL.....	9
2.2 CONCEPTUALITZACIÓ DELS TERMES.....	10
2.3 VALORS ABORDABLES DES DE L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT.....	13
2.4 APORTACIONS DEL CURRÍCULUM DE PRIMÀRIA EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS I ACTITUDS....	16
2.5 PROJECTES VINCULATS AL TREBALL DE VALORS DINS L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT.....	19
2.6 FACTORS QUE INFLUEIXEN EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS DES DELS DIFERENTS ÀMBITS.....	22
2.6.1 EL DOCENT I EL SEU PAPER COM AGENT FORMADOR.....	22
2.6.2 EL PAPER DEL CENTRE EDUCATIU EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS.....	23
2.6.3 LA FAMÍLIA, EL PRIMER NUCLI FORMADOR DE VALORS.....	25
2.6.4 LA IMPORTÀNCIA DE L'ATMOSFERA MORAL DEL CONTEXT EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS	26
2.6.5 ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ COM A AGENTS FORMADORS.....	27
2.6.6 LA COMPETICIÓ COM A INFLUÈNCIA EN EL TRACTAMENT DE VALORS.....	28
2.6.7 EL FUTBOL DES D'UNA VESSANT EDUCATIVA.....	30
2.7 IMPLICACIÓ DE METODOLOGIES PARTICIPANTS EN L'ENSENYAMENT I APRENTATGE DE VALORS I ACTITUDS.....	31
3. APLICACIÓ PRÀCTICA.....	33
3.1 CONTEXTUALITZACIÓ.....	33
3.1.1 ESCOLA PARE ALGUÉ.....	33
3.1.2 CLUB ESPORTIU EXTRAESCOLAR.....	33
3.1.3 MOSTRA.....	34
3.2 METODOLOGIA I PARADIGMA.....	35
3.3 INSTRUMENTS DE LA RECERCA.....	36
3.3.1 DISSENY DE LA TAULA DE CRITERIS I SISTEMES DE CATEGORIES.....	36
3.3.2 ENTREVISTA.....	39

4. ANÀLISI DE DADES.....	41
4.1 RESULTATS DE L'ESTUDI.....	42
4.1.1 RESULTATS DE L'OBSERVACIÓ SISTEMÀTICA PLANIFICADA	42
4.1.2 RESULTATS DE LES ENTREVISTES.....	44
4.2 DISCUSSIÓ	47
5. CONCLUSIONS	53
6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	58

1. INTRODUCCIÓ

Aquest estudi pertany al Treball de Final del Grau en Mestre d'Educació Primària. La recerca s'ha dut a terme al llarg del quart curs dins la menció d'Educació Física en el període de pràctiques III. Aquesta té com a finalitat identificar quins són els factors que influeixen l'adquisició de valors i actituds dels infants en l'etapa de Primària a través de l'activitat física i analitzar com es treballa la seva adquisició tant dins com fora de l'aula.

Per endinsar-me en la temàtica, prèviament, s'ha realitzat una cerca sobre els diferents elements relacionats amb l'adquisició de valors i actituds per tal de complementar un marc teòric que em permetés conèixer els aspectes més rellevants per aprofundir en l'estudi, aquesta cerca d'informació s'ha fet durant els mesos previs a la realització de les pràctiques a l'escola.

A l'assignatura de Mètodes d'investigació, s'ha elaborat un instrument d'observació planificat a partir d'unes graelles per tal de recollir les dades sobre l'estudi. Aquestes graelles han servit per reunir les dades en dos àmbits diferents: L'escola Pare Algué de Manresa i el Centre d'Esports Manresa.

Els indicadors observats a les graelles d'observació, els criteris i les seves variables estan justificades a partir dels estudis de diversos autors i es poden trobar a l'annex 3. Justificació de la taula de criteris i sistemes de categories.

Per una altra banda, a partir de la recerca del marc teòric, s'han elaborat unes graelles amb preguntes semi estructurades per a portar a terme entrevistes a la docent i a la persona responsable de l'entitat esportiva on porten a terme els infants activitat extraescolar fora de l'àmbit educatiu per a conèixer quines són les estratègies i metodologies que fan servir i quina és la perspectiva i el paper que atorguen a l'adquisició de valors i actituds en cadascun dels àmbits.

El següent apartat és l'anàlisi de dades i resultats on es posa en analogia la part teòrica, amb la informació rellevant extreta de les entrevistes a partir de les opinions i percepcions dels experts i dels resultats obtinguts a la recerca estadística.

A partir de la discussió, arribo a les conclusions més generals de la investigació. L'objectiu d'aquestes és reprendre la hipòtesi de la investigació i els objectius proposats al treball. A més a més, dins aquests apartats es vol donar a conèixer quines han estat les limitacions i els aspectes a millorar en el cas de continuar amb l'estudi. Seguidament, trobem les referències bibliogràfiques emprades al llarg del treball que donen validesa a l'estudi. En darrer lloc, al document annex apareix un recull de tota aquella informació i documentació que pot ajudar a concretar i a entendre millor alguns dels aspectes esmentats al llarg del procés d'investigació.

1.1 JUSTIFICACIÓ PERSONAL

L'esport és considerat un mitjà apropiat per educar en valors de desenvolupament personal i social: respecte, perseverança, treball en equip, empatia, diàleg, cooperació, etc. Totes són qualitats que es poden aconseguir a través de l'esport i de l'orientació educativa. Així mateix, aquest desperta passions i té un gran potencial motivador que captiva persones de totes les edats (Cano i Prat, 2012). Tot i el gran potencial educatiu que té, per si sol, no garanteix la transmissió de valors positius, sinó que únicament és una eina que, utilitzada de forma adequada, i amb clara intencionalitat educativa, podrà promoure determinats valors.

Cano i Prat (2013) argumenten que l'esport en la societat actual té una enorme presència mediàtica en la nostra vida quotidiana. Aquesta li atorga una gran capacitat d'influència i impacte sobre la població. Tota aquesta informació aporta infinites possibilitats de reflexió i es fa imprescindible estimular el sentit crític dels infants davant aquesta allau de missatges que fan referència a l'esport.

Arumí (2015: 52) explica que "Els valors són una conseqüència dels estils de vida de les persones i són el resultat de com vivim la vida". Parteixen d'una manera de fer i s'eduquen lligats amb l'experiència a través de la transmissió d'uns comportaments i unes actituds. La família, l'escola, els clubs tenen la responsabilitat de transmetre uns valors positius a través de les seves maneres de fer i actuar.

L'interès que m'ha portat a fer aquest treball rau en els inicis de la meua etapa com a esportista on sempre he valorat, una actitud responsable a partir d'uns valors positius en la meua conducta. Aquest interès va tornar aflorar a partir d'uns debats a l'assignatura d'Educació Física i Projectes Escolars a tercer curs de carrera, a partir de diversos assajos on es reflexionava sobre el paper de l'escola, la família i els clubs esportius i el rerefons dels mitjans de comunicació i com aquests influïen en l'adquisició de valors i actituds dels infants, tant dins com fora de l'aula.

Portar a terme aquesta investigació, em permetrà sensibilitzar-me i en un futur com a docent, em donarà eines per a poder transmetre a l'alumnat unes actituds i uns valors positius. Dic això perquè penso que la família, els mitjans de comunicació i la societat en general són una gran influència pels nens i nenes, però és l'escola, i en concret els docents, a qui considero fonamental per aportar models a partir del diàleg i la reflexió com a elements claus.

Com a pare i partint de la base que tinc la llibertat per transmetre els valors que consideri més convenients als meus fills, crec que hi ha principis bàsics per una convivència social en harmonia. Penso que és tant o més important el que fem davant els nostres fills que el que diem. Vull dir amb això que hem de donar coherència a les nostres accions i comportaments. Els pares hem de donar exemple, no podem dir-li al nen que sigui respectuós amb la gent si joestic contínuament faltant el respecte a tothom davant d'ell. Durant el dia a dia dels infants hi ha molts moments per posar en pràctica aquests valors i actituds per tal que els petits assoleixin una convivència positiva en la societat. Es tracta d'anar inculcant una guia de valors que, de mica en mica, anirà configurant la seva escala de principis a mesura que van creixent fins arribar a formar la seva personalitat.

1.2 HIPÒTESI I OBJECTIUS DE LA RECERCA

Pel que fa a aquesta recerca, la hipòtesi que parteixo és:

- L'escola com el grup de mestres treballa en una bona línia en relació a l'ensenyament de valors i actituds positives a través de les àrees del Currículum de Primària i la seva posada en pràctica a les aules, però és llavors quan l'infant surt de l'àmbit educatiu quan aquestes consignes i aprenentatges es distorsionen i xoquen amb la realitat que es troben al carrer, una societat competitiva on només tenen cabuda els més hàbils en els diferents contextos i que l'objectiu principal és guanyar per sobre de tot i triomfar sense tenir en compte altres aspectes importants com podrien ser l'aprenentatge, la participació en activitats o simplement el gaudir de la pràctica esportiva.

Així doncs, penso que som la societat actual els que hem de fer autocrítica i canviar aquest aspecte competitiu que tenim instaurat en la nostra ment per un aprenentatge de valors i actituds que enriqueixi els nens i nenes amb l'únic objectiu de gaudir i aprendre, cadascú amb el seu nivell d'habilitat, oferint tot el respecte cap a les persones que interactuen en el joc.

En relació als objectius, aquest estudi se centra en identificar els factors interns i externs que incideixen en la transmissió de valors i actituds dels infants. Així mateix, analitzar cadascuna de les línies d'actuació per identificar si es treballa en una mateixa direcció en relació a l'ensenyament i aprenentatge de valors positius a través de l'Educació Física i l'esport.

Els objectius generals de la recerca són:

1. Identificar i analitzar els factors interns i externs que influeixen en l'adquisició de valors i actituds dels infants en l'etapa de Primària.
2. Conèixer les metodologies i estratègies que s'utilitzen en la transmissió de valors en contextos escolars i esportius.

En relació als objectius específics, aquests se centren en:

- 1 a). Analitzar les metodologies i estratègies que utilitzen tant els docents com els tècnics esportius en l'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds.
- 1 b). Comparar les línies d'actuació en relació a l'adquisició de valors i actituds positives.
- 2 a). Identificar les estratègies que s'utilitzen en la transmissió de valors en els dos àmbits.

2. MARC TEÒRIC

El marc teòric està subdividit en vuit apartats. En el primer es vol donar a conèixer el concepte de valor moral en el context social en el qual vivim. Tot seguit apareix una conceptualització dels termes en relació a l'àmbit d'estudi per clarificar cadascun dels termes a tractar. Seguidament, l'estudi se centra en els valors abordables des de l'Educació Física i l'esport. A continuació s'exposen diverses aportacions sobre el pes i la relació que adopta el Currículum d'Educació Primària en l'àmbit esportiu. Tot seguit, es mostren quatre projectes vinculats al treball de valors dins l'àmbit de l'Educació Física i l'esport. A continuació, es vol donar a conèixer de la mà de diversos autors quins són els factors que poden influenciar més a l'alumnat en l'adquisició de valors i actituds. Seguidament, apareixen algunes aportacions de diversos autors sobre la vessant educativa que pot oferir el futbol en la formació dels infants. Per acabar, es mostren les metodologies participants en l'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds positives.

2.1 EL VALOR MORAL EN LA NOSTRA SOCIETAT ACTUAL

“Cada societat incorpora una sèrie de normes sobre les conductes considerades socialment acceptables. Hi ha accions que es consideren bones i valuoses mentre que n'hi ha d'altres que es perceben com a dolentes i que cal evitar. Les nocions de bo i dolent estan molt arrelades a les persones i a la societat i, aquestes nocions fa que adaptem les nostres conductes a les normes compartides. Tota societat comprèn aquestes normes, que són el que en diem la moral o l'ètica” (Delval i Enesco, 1994: p. 26).

El grup GREF (2013)* realitza un estudi amb diferents autors i coincideix dient que la moral és l'escenari on es construeixen els valors d'una societat, i per tant, aquests valors, tot i que també poden ser individuals i una persona pot valorar positivament coses que pel seu entorn social no tinguin el mateix significat, solen ser socialment compartides. Es valoren objectes, conductes, actituds, trets psicològics, etc. En una societat es pot valorar ser alt, guapo, d'ulls blaus, ric, o ser un bon esportista, explicar bons acudits, o portar una vida de pobresa i oració. Els valors morals es concentren amb regles o normes de conducta que indiquen com cadascú s'ha de comportar en les diferents situacions. Cercar el propi benefici o el dels altres, ser altruista o egoista, ser tolerant o intolerant, defensar la igualtat de les persones i la llibertat o combatre-la, determina les regles de conducta en el grup de persones. La conducta moral depèn en definitiva dels valors dels quals es parteix, per la qual cosa moral i valors estan íntimament relacionats.

En l'àmbit de l'Educació Física i l'esport les perspectives teòriques dominants en el desenvolupament moral han estat la teoria de l'aprenentatge social i l'aproximació al desenvolupament estructural (Cecchini et al., 2007). En relació a la teoria de l'aprenentatge social, els plantejaments de Bandura (1986) integren elements procedents de les teories de l'aprenentatge social amb plantejaments cognitius-evolutius. Parteixen de la idea que existeixen una sèrie de valors absoluts i universals que han de transmetre's de generació en generació (Bandura, 1986; Burton i Kuncze, 1995). Els autors argumenten que l'aprenentatge moral es produïa a través de l'observació, el reforç i el modelat.

Pel que fa a les teories estructurals, des d'aquest corrent es considera que el desenvolupament moral de l'infant no ha de limitar-se al compliment de les regles socials imposades, sinó que aquestes han de ser interioritzades des de la interacció amb el medi. El desenvolupament moral

llavors es produeix com a conseqüència del desenvolupament cognitiu. L'arrel d'aquest corrent es troba a través dels estudis de Kohlberg (1927-1987) el qual va basar els seus estudis en l'obra de Piaget (1974-1932). El seu mètode pel desenvolupament moral es va centrar en el judici moral, per incitar a l'individu a raonar front una situació conflictiva, a reflexionar sobre els valors personals i a ordenar-los en una jerarquia lògica.

En la moralitat entra en joc el concepte de valor, el qual fa referència a concepcions, creences i principis referits a formes de conducta i models de vida desitjables, amb els que la persona manté un intens vincle emocional i des del que guia el seu pensament i orienta la seva acció. Entre ells, són molts els autors que determinen l'existència de dos grups: uns -els valors instrumentals- es refereixen a formes d'actuar, a maneres de conducta; altres -els valors terminals- se centren en estils de vida, en estats finals d'existència (Prat, 2013).

La idea de valor acompanya sempre a la conducta humana en tant que la persona es concep com a ser racional i cultural i no només com a organisme biològic. Des d'aquesta perspectiva, els humans som com a conseqüència i de manera inevitable, subjectes de valors i els valors, a la vegada, només existeixen en relació a les persones (Cano, 2013).

Conceptes com les actituds, els valors, les normes, l'ètica o la moral conviuen en l'esfera de l'activitat pedagògica compartint posicions i, a la vegada, també significats. És precís, doncs, fixar un marc conceptual que em permeti determinar amb claredat sobre quin terreny em mouré, per indagar en els aspectes que donen resposta als interrogants sorgits en aquests estudi.

En síntesi, en aquest apartat es vol donar rellevància al significat del terme valor en la societat actual, el qual fa referència a principis, formes de conducta i models de vida desitjables per a la població, on les persones mantenim un fort vincle emocional des del qual conduïm el nostre raonament i instruïm la nostra actuació. Per tant, tal i com explica Cano (2013) la idea de valor moral sempre ve acompanyada de la conducta humana i aquesta, a la vegada, només es veu reflectida a través de les persones.

2.2 CONCEPTUALITZACIÓ DELS TERMES

Quant a la clarificació conceptual, malgrat que socialment es reconeix la importància dels valors, hi ha molta confusió a l'hora de diferenciar cadascun dels termes. Aquests generen confusions i no tothom els interpreta de la mateixa manera. Per tant, abans d'endinsar-me en aquest tema, exposaré a través de la següent graella les definicions de Prat (2013: p. 29) que clarifiquen el seu significat. A més a més, esmento algunes de les definicions de diversos autors sobre la terminologia, especialment en relació a dos conceptes estretament vinculats al terme de valors: les actituds i les normes. D'altra banda, a l'apartat de l'annex 1* es poden veure altres aportacions que fan diversos autors en relació a la temàtica.

*Veieu altres aportacions d'autors sobre la conceptualització dels termes a l'annex 1 pàg. 3

Per entendre la relació que hi ha entre els tres termes, els autors proposen aquestes dues definicions:

Definició	Autor/a
VALORS: "Els valors són projectes globals d'existència (individuals i socials) i s'instrumentalitzen a través de la vivència d'actituds i l'acompliment assumit d'unes normes".	González Lucini (1993: p. 30)
VALORS: "Els valors han de traduir-se (treballar-se) en les corresponents actituds i aquestes en normes i hàbits de conducta davant de situacions concretes".	Bolívar (1995: p. 30)

En relació a aquest mateix tema, Cardús (2000: p. 251) parla de la importància de la coherència. Argumenta que si una institució aposta per uns determinats valors, haurien de concretar amb quines actituds, propostes o comportaments es concretaran aquests valors, o bé si s'establiran unes determinades normes per a la seva implementació. De no ser així, hi ha el perill de caure en la retòrica dels valors, o discurs, i de no ser coherent amb les bones pràctiques. El mateix autor remet també a la importància de l'acció per al desenvolupament dels valors, ja que argumenta que les persones actuen segons les maneres de fer apreses de manera poc conscient, d'aquí ve la importància dels models observats pels infants a l'hora d'adquirir el seu propi.

En la mateixa línia, Puig (1993) argumenta que els valors orienten la capacitat per a reaccionar mentalment, donen pautes i criteris de judici i, finalment, es converteixen en guies de la pròpia acció. Treballar en projectes les emocions, despertar la capacitat crítica i judiciosa de l'alumnat, qüestionar i reflexionar sobre les accions que es produeixen en les sessions seran les claus d'un plantejament profund, coherent i constructiu de l'educació en valors.

Educar en valors no és pas una tasca fàcil, no es tracta d'una habilitat motriu que s'adquireix mitjançant repeticions. El professorat es troba el repte d'educar aspectes emocionals, afectius i de relació. El primer pas és plantejar com hauria d'actuar l'entorn pròxim de l'alumnat per a que el màxim de les seves vivències fossin coherents, ja que els valors s'aprenen del que és normal per l'alumnat, és a dir, del dia a dia a partir d'activitats col·lectives properes al context social dels alumnes (Martínez, 2001).

Un estudi realitzat pel GREF (2013) on tracten el tema dels contravalors, els quals són una realitat en la nostra societat actual, analitza els pensaments i les creences sobre el guanyar i el perdre en l'esport dels infants arreu de Catalunya en forma de contes. En el mateix citen que s'entreveuen diferents valors positius. No obstant això, també han detectat en els relats alguns valors de caràcter negatiu, contravalors, que es corresponen amb l'altre cantó de la complexa cara de l'esport. I és que l'esport, ofereix diferents situacions de la vida quotidiana que provoquen efectes i promouen

valors en diversos sentits. En el seu estudi argumenten que practicar esport no és garantia de res sinó que el què garanteix uns efectes positius d'aquesta pràctica és el context i l'acompanyament adult que s'hi dona. És per això que les situacions que s'hi viuen poden ser positives o negatives en funció de com són interpretades o acompanyades per l'adult. En el mateix estudi, citen que és important compartir contravalors amb els infants, que d'alguna manera, imperen en alguns d'ells, els quals els fan aflorar a fi de poder-los tenir en compte en el futur i treballar-los de manera positiva per convertir-los en valors educatius en cas que se'n detectin entre els infants. (GREF d'Educació Física, 2013).

Pel que fa al terme de les actituds, a continuació esmento algunes de les reflexions de diversos autors referents a aquest concepte:

Definició	Autor/a
ACTITUDS: "Organització de creences interrelacionades, relativament duradora, que descriu, avalua i recomana una determinada acció amb respecte a un objecte o situació, sent així, que cada creença té components cognitius, afectius i de conducta".	Rokeach (1973: p. 16)
ACTITUDS: "Predisposicions estables de la interioritat que l'ésser humà adquireix, a partir dels valors en els que creu, i que el fan reaccionar o comportar-se favorable o desfavorablement, davant de les realitats viscudes: idees, situacions, persones o esdeveniments".	González Lucini (1990: p. 16)
ACTITUDS: Expressions de l'estat d'ànim i predisposicions que condicionen les nostres reaccions davant dels estímuls que suposen els fets i les relacions de la vida quotidiana. Estan condicionades pels valors i les normes que culturalment tenim interioritzades. Amb una bona pràctica, integradora i positiva, on l'infant es mostri i se senti apte, l'Educació Física desenvolupa actituds de plaer per l'esport, de diàleg i negociació, de convivència i integració o actituds de responsabilitat individual i col·lectiva.	GREF (2013)

En relació a les normes, continuant amb el mateix patró de fonamentació teòrica, esmento algunes de les definicions d'alguns autors sobre aquest terme per tal d'exemplificar les seves definicions:

Definició	Autor/a
NORMES: Patrons de conducta que organitzen la vida en comunitat i que, per tant, són imprescindibles per a la seva convivència. Des de l'Educació Física es treballen les normes des d'una vessant lúdica que	El GREF (2013)

<p>permeten la seva adquisició de manera natural i positiva; Destaquen l'aprenentatge, l'ús i l'acceptació de les normes intrínseques de l'esport o dels jocs, fonamentalment. Però també es treballen les normes des de la higiene personal i les normes lligades als usos dels materials i els espais de pràctica corporal.</p>	
<p>NORMES: "Patrons de conducta compartits pels membres d'un grup social, als que es preveu que ells s'han d'ajustar, i que són posat en vigència mitjançant sancions positives i negatives. Les normes ens subministren perfils i pautes orientades que ens diuen què accions són apropiades en determinades circumstàncies".</p>	<p>Vander Zanden (1986: p. 17).</p>
<p>NORMES: Regles o pautes que determinen què es pot fer i què no es pot fer. Es consideren instruments per arribar a determinats objectius. Per tant, tota norma està relacionada amb un principi valoratiu. Un determinat valor pot generar diferents normes, tot i que també pot existir normes que no sustenten en cap valor determinat, sinó que simplement es fonamenten en la tradició, el poder o l'autoritat de qui la prescriu.</p>	<p>Prat i Soler (2003: p. 34)</p>

En síntesi, en aquest apartat es vol donar rellevància als aspectes morals imprescindibles i necessaris dins d'un grup social per tal que la persona sigui capaç de viure plenament, de manera responsable i amb felicitat i perquè puguin contribuir al benestar dels qui els envolten. És per aquest motiu que existeix una vinculació directa entre valors, actituds i normes, ja que a partir d'aquests es crea la pauta de conducta segons la qual ens comportem i que estan d'acord amb allò que considerem correcte.

2.3 VALORS ABORDABLES DES DE L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT

Pastor (2009) dins Lamonedada (2015: p. 7) argumenta que l'interès per educar en valors des de l'àmbit de l'Educació Física i l'esport no és cap novetat, Alcántara (1882) atribuïa a la Gimnàstica la funció de salvaguardar la moralitat privada. Avui en dia, segueix sent una necessitat, ja que les conseqüències de la societat post moderna de decadència avoca a la joventut a conductes consumistes, individualistes, permissives... emplaçant als infants a una situació de risc a cometre conductes violentes, de patir desequilibris mentals o emocionals, de ser objecte de situacions de fracàs escolar, exclusió social (Jiménez i Duran, 2005).

Lamonedada (2015: p. 8) "atribueix aquesta realitat moltes vegades a la fragmentació del nucli familiar, el qual no ofereix un punt de recolzament ferm". És aquí el valor tan rellevant que pot adquirir l'activitat física i l'esport des de l'educació no reglada a través dels clubs, associacions esportives o activitats extraescolars. Sota aquest prisma, l'entrenador o tècnic és un gran referent de gran valia. Tot i així, segons Lamonedada (2015) no tots arriben a ser bons agents formatius degut a les seves orientacions esportives cap a la victòria i desinterès per qualsevol altre aspecte que no sigui guanyar.

Segons Puig (1993) l'Educació Física és una àrea privilegiada per aplicar totes les estratègies procedimentals recomanades per l'educació en valors. L'elevada càrrega emocional i afectiva de l'Educació Física aporten un valor afegit a l'àrea curricular. Per altra banda, l'esport en la seva concepció més àmplia, s'ha erigit com un tema de rellevància i, a la vegada, de controvèrsia social, és a dir, s'ha convertit en un tema interessant per aprendre a ser i estar. Finalment, al comptar amb la motivació incondicional de l'alumnat i el mostrar-se l'Educació Física en l'oci, en la cultura i en el temps de tots els membres de la comunitat educativa ajuda a que tots el continguts referits al cos i al moviment siguin un medi incomparable per l'educació emocional i volitiva.

En el següent quadre es presenta, seguint els estudis de Gutiérrez (1995) i a partir de la distribució de Puig (1993), una relació de valors susceptibles de ser desenvolupats des de l'àrea d'Educació Física, diferenciats en dos grans àmbits, un social i altre personal, i presidits pels valors classificats com l'abast més interpersonal.

JUSTÍCIA/LLIBERTAT/SOLIDARITAT/TOLERÀNCIA			
Obertura als altres. Benevolència. Cooperació. Respecte. Amor. Amistat. Consideració. Cura.	→ Cooperació. Respecte cap als altres. Amistat. Empatia. Responsabilitat social. Convivència. Lluita per la igualtat. Companyonia.	→ Relació social. Cohesió de grup. Participació de tots. Treball en equip. Expressió de sentiments.	SOCIALS
Capacitat crítica i autocrítica. Autonomia. Responsabilitat. Voluntat de valor.	→ Repte personal. Autoconeixement. Esportivitat. Honestat. Autorealització. Esperit de sacrifici i esforç. Capacitat crítica i autocrítica. Reconeixement i respecte (imatge social). Responsabilitat personal, salut. Autodomini. Humilitat. Obediència. Perseverança.	→ Habilitat (forma física i mental). Creativitat. Diversió. Autodisciplina. Manteniment i millora de la salut. Aventura i risc. Participació lúdica. Imparcialitat.	PERSONALS

Font: Puig (1993: p. 34) i Gutiérrez (1995).

A l'esport se li ha atribuït valors formatius que l'avalen com un excel·lent recurs educatiu per a la joventut. Però, aquesta afirmació no és del tot certa, la simple participació en competicions esportives no és una garantia en el desenvolupament moral (Cecchini, González i Montero, 2007; Shields i Bredemeier, 1994). L'estil d'ensenyament utilitzat pel tècnic, l'exemple d'autocontrol o agressivitat que donin entrenadors i familiars, el comportament dels afeccionats a la grada, en definitiva l'atmosfera social en la que conviuen els jugadors farà de l'esport un mitjà valuós per a la formació o deformació de la persona.

En el següent quadre resum es poden observar alguns dels posicionaments i recomanacions de diversos autors en relació als aspectes importants a l'hora de transmetre actituds i valors positius a través de l'esport.

Autors	Posicionaments
Giménez (2006) i Wandzilak (1985)	Per tal d'oferir un esport formatiu, un ensenyament de qualitat preocupat no només de dotar al jugador d'una bona tècnica i tàctica i una bona preparació física, sinó també humana no ens hauríem de recolzar només en bones intencions particulars, ja que el foment de valors no s'aconsegueix de manera casual, sinó que com qualsevol altre contingut deu ser objecte d'anàlisi, planificació, intervenció, ajust i valoració.
Lamoneda (2015) Brackenridge et al., 2011; Jiménez i Durán, 2005; Martinek i Hellison, 1997).	No tots els programes destinats a l'educació en valors a través de l'esport són efectius. Així mateix, argumenten que per optimitzar els resultats és convenient tenir present diverses consideracions: El compromís dels responsables de la direcció dels programes és un dels requisits més importants. L'entrenador principal adquireixi un compromís no només professional, sinó també personal en la transmissió de valors als seus jugadors.
Lamoneda, García, Córdoba i Vizúete (2014)	Una de les debilitats en el futbol formatiu en edats escolars és precisament que tant entrenadors com delegats de camp són els més sancionats per davant dels jugadors i aficionats.
Córdoba (2014)	Una implicació màxima en el número d'agents socials de l'esportista: familiars, entrenadors i professors. Fomentar bones relacions amb altres entitats preocupades pels mateixos interessos. És per això que recomana crear bons vincles com per exemple: creació d'espais web, trobades esportives, gales de premis, excursions, visites d'esportistes d'alt nivell, concursos, etc.
Lamoneda i altres (2014)	En referència als aspectes actitudinals, recomanen potenciar l'optimisme i potenciar els punts forts i possibilitats de desenvolupament i no centrar-se sempre en les carències dels esportistes.
Lamoneda, García, Córdoba i Vizúete (2014)	Destaquen el clima de treball, ja que donen molta importància al control del grup. Segons les seves opinions, un programa pot està dissenyat de manera satisfactòria, però si la intervenció no és adequada el programa fracassarà. En la mateixa línia destaquen les relacions socials on l'entrenador ha de ser un bon estratega per gestionar el grup. És a dir, un especialista en habilitats socials: saber com dir, com corregir i com motivar als infants.
Lamoneda (2014)	Pel que fa als principis didàctics, considera important la participació activa de l'esportista i no ha de recórrer exclusivament a tècniques d'ensenyament en les que el subjecte és només el receptor de la informació. Per tal d'involucrar als alumnes en el procés d'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds, els objectius han de ser assumits pels participants com a part del seu compromís personal. Així mateix, l'autor argumenta que és de vital importància donar un temps per a la reflexió, ja que es tracta d'aprendre des de la pràctica, afavorir una lectura constructiva de la pràctica que ajudi a madurar el jugador. Dedicar temps per reunir al grup, valorar el treball i reflexionar sobre les accions que han sorgit durant el temps de pràctica.
Vizúete i altres (2014)	En relació a les estratègies d'intervenció, diuen que no és suficient la simple informació que es dona als infants per a l'adquisició d'una bona actitud durant la pràctica esportiva, no és suficient explicar què és el joc net o la violència i els seus efectes. S'han d'ensenyar alternatives i utilitzar estratègies que obliguin a la participació activa i reforcin diàriament els aspectes teòrics que volem transmetre.

Lamoneda (2015)	<p>Principis bàsics en la planificació per a treballar els valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport. En primer lloc, considera important l'anàlisi del context on es durà a terme la intervenció, és a dir, quina és la realitat socio-cultural on es pretén actuar.</p> <p>En segon lloc, argumenta que el treball ha de tenir una organització, ja que la participació en activitats esportives no garanteix la formació dels seus alumnes. El treball ha de ser organitzat: cal definir unes metes clares i conegudes per tots; proposar plans de treball on es descriguin activitats, el paper dels participants, els temps i recursos necessaris; realitzar un seguiment i revisar els assoliments.</p> <p>En tercer lloc, donar importància a la planificació i avaluació, ja que aquesta donarà credibilitat al programa, permetrà millorar-ho, reconèixer el treball realitzat i convertir-se en model per altres projectes amb objectius similars. L'avaluació dels resultats ha de realitzar-se utilitzant eines vàlides, fiables i objectives; ha de ser econòmica tant en el cost com en recursos humans necessaris; amb un procediment d'execució simple i clar; ha de mesurar totes les parts de la intervenció i implicats de la mateixa.</p> <p>En quart lloc, argumenta que la duració del projecte ha de tenir una duració en relació als objectius plantejats, l'edat i la maduresa dels participants per tal que els objectius puguin ser compresos, retinguts i aplicats pels alumnes.</p> <p>En cinquè lloc i últim, afegeix que tot programa ha de concloure en la transferència dels aprenentatges al context real dels participants. És necessari donar la possibilitat als infants d'aplicar el que s'ha après a les aules a la vida del carrer. Així mateix, també donar continuïtat al programa a través de l'establiment de vincles i aliances amb altres grups en la comunitat, patrocinadors i voluntaris.</p>
-----------------	---

Per tancar aquest apartat, a mode de resum, es vol destacar la importància a l'àrea d'Educació Física i l'esport com a context privilegiat per aplicar totes les estratègies procedimentals per l'educació en valors, ja que aquesta posseeix una elevada càrrega emocional i afectiva. Tanmateix, tot i les virtuts i el potencial educatiu que té, per si sol, no garantirà la transmissió de valors positius, sinó que únicament serà una eina que utilitzada de forma adequada podrà promoure valors positius. Per la qual cosa, aspectes com el compromís i la implicació del màxim número de les persones formadores, la seva intervenció i la planificació, el clima de treball, les trobades de reflexió i la participació activa de grup en qüestió seran alguns dels principis bàsics per a la seva implementació.

2.4 APORTACIONS DEL CURRÍCULUM DE PRIMÀRIA EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS I ACTITUDS

En el següent apartat es mostren diverses aportacions d'autors sobre quin és el paper que exerceix el Currículum de Primària en relació a l'adquisició de valors en l'àmbit educatiu. El qual a través de les competències bàsiques de l'àrea d'educació en valors socials i cívics permeten als alumnes viure plenament i contribuir al benestar dels qui els envolten. Així mateix, també es fa referència al marc d'una escola inclusiva, on els infants han d'aprendre a ser competents per viure i conviure d'acord amb els valors propis d'una societat democràtica. Semblantment, es cita que aquesta responsabilitat no només és d'aquesta àrea, sinó que és una finalitat transversal de tota l'escola.

En referència als valors en l'àrea de l'Educació Física, segons el Currículum de Primària (2015) són guies de conducta ètica que regulen el comportament de les persones tant individualment com col·lectivament. Des de l'Educació Física cal dirigir-se a l'esportivitat, la constància, l'esforç, la

cooperació, l'autoestima i la companyonia, entre altres. Així es potencien sempre els valors propis d'una societat solidària, sense discriminació, respectuosa amb les persones i l'entorn (GREF, 2013: pp. 22-23). Continuen fent esment a la intencionalitat explícita curricular pel que fa a la finalitat de l'Educació Física en l'Educació Primària, ja que argumenten que no és només educar les capacitats motrius de l'estudiant, desenvolupar destreses i habilitats que millorin les seves possibilitats de moviment, sinó que també s'ha de contemplar la presència d'una educació amb valors, actituds i normes referents al cos i a la conducta motriu (socialització, autonomia, reflexió crítica, cooperació, etc.) des d'una visió més integral de la persona de la qual formen part els aspectes cognitius, afectius, socials, emocionals, etc.

Així mateix, exposen que el Currículum d'educació en valors ha de comprendre en primer lloc, la creació d'un "clima escolar totalment democràtic"; és a dir, amb una organització de l'aula i de l'escola basada en la participació dels implicats, de manera que sigui possible la discussió de tots els temes, i que la presa de decisions, l'adopció de normes i la solució de conflictes sigui raonada i consensuada. Per tant, aquests infants han de sentir-se responsables del grup al qual pertanyen. En segon lloc, argumenten que cal "la preparació i la presentació als alumnes d'un conjunt d'activitats pensades específicament per propiciar una educació en valors". I en tercer lloc, comenten que cal la utilització planificada de totes les oportunitats de l'educació en valors que ofereix el currículum escolar i, per últim i no menys important, la participació social dels estudiants fora del marc escolar. Així, doncs, segons l'autor educar en valors a l'escola, "No és una pràctica que reproduïx i inculqui valors, ni tampoc individualisme i subjectivisme, tot el contrari, cal un context de posada en comú i de creativitat col·lectiu, pel diàleg i la discussió entre les persones i els grups". (Martínez i Puig, 1991: p. 29).

En la mateixa línia Lamoneda (2015) argumenta que és necessari incorporar al Currículum de Primària les competències bàsiques (2006) per la demanda de l'aprenentatge de saber actuar, a aplicar els coneixements a la realitat particular. En relació al desenvolupament moral vincula la competència social i ciutadana (respecte, integració, cohesió, treball en equip), de coneixement i interacció amb el medi físic (educació per a la salut, educació ambiental) i autonomia i iniciativa personal (esforç, superació i perseverança).

Cano i Prat (2013) argumenten que en el món complex d'avui en dia és imprescindible treballar actituds i valors que contribueixin a la convivència, al respecte dels drets de les persones i a l'adquisició d'unes condicions de vida dignes per a tothom. Els alumnes, en el marc d'una escola inclusiva, han d'aprendre a ser competents per viure i conviure d'acord amb els valors propis d'una societat democràtica: la llibertat i la responsabilitat personal, la solidaritat, el respecte, la igualtat i l'equitat.

Segons el Currículum, l'àrea d'Educació Física i d'altres com l'àrea de Valors socials i Cívics promouen en els alumnes les habilitats de pensament i de raonament que són la base del sistema de judicis i valors que orienta la nostra actuació com a membres de la societat i que conforma, en definitiva, una determinada actitud ètica. Aquestes habilitats han de promoure un pensament independent i autònom que pugui contrastar de manera crítica les opinions dels altres, tant les directes com les transmises pels mitjans tecnològics i de la informació, per tal d'acceptar-les o descartar-les. Un pensament que ha de ser lògic, raonable, ordenat, clar i creatiu, perquè

contribueixi a la comprensió adequada de la realitat i a la formació d'un judici propi. Els nois i noies es dotaran així d'un sistema de valors i de creences adaptables a les circumstàncies dinàmiques de la vida. Així mateix, tota l'activitat escolar ha de ser coherent amb l'esperit de respecte, justícia i col·laboració que es desprèn dels continguts que es presenten al Currículum de Primària.

En referència a l'adquisició de valors i actituds a través de la transversalitat en el Currículum d'Educació Primària, Juncà i altres (2005) consideren que l'Educació Física i l'esport constitueixen un instrument realment privilegiat per al desenvolupament d'actituds i valors individuals i socials i, en conseqüència, per a la seva implicació amb propostes transversals.

" L'esport és un poderós instrument per a l'educació en valors. Aquest gran poder d'influència és degut a algunes de les característiques, que el diferencien d'altres continguts educatius o fenòmens socials: el fet que sigui lúdic i vivencial; la gran quantitat d'interaccions que es produeixen en ell, el seu caràcter universal a la vegada que divers; la seva gran pressió mediàtica i quotidiana; els rituals i filosofia propis d'algunes activitats" (Juncà i altres, 2005).

Un altre dels punts de vista a destacar és el de Vizúete (2009) dins Lamoneda (2015: p. 43) en l'àmbit esportiu, ja que argumenta que existeix un codi ètic inherent recollit en el que es denomina "Fair play and sportspersonship" (joc net i esportivitat). Per a molts són considerats els omnipresents, desconeguts i oblidats. La seva naturalesa complexa en quan a anàlisi conceptual, axiològic, metodològic i d'intervenció operativa els ha fet estar abocats al Currículum ocult, a bones intencions, a no ser tractats per falta de temps, de recolzament i de compromís per part dels monitors i mestres.

Wandzilak (1985) impulsa la incorporació explícita en el Currículum de l'educació amb valors, establint objectius escalonats, compromís per part del professorat i avaluació de la intervenció. Altres autors com Jiménez (2008) i Hellison (1995) valoren positivament aquest aspecte des d'un programa en el qual es treballi la responsabilitat personal i social.

En resum, en l'apartat es vol donar a entendre que per mitjà de les orientacions del Currículum de Primària i de la posada en pràctica a les aules, els infants han d'assolir les tres dimensions proposades pel Departament d'Educació. La dimensió personal, la interpersonal i la social. Les quals fan referència a aspectes tals com la presa de decisions, la resolució de conflictes, l'autonomia personal, actituds positives de convivència i el caràcter solidari en relació als altres.

2.5 PROJECTES VINCULATS AL TREBALL DE VALORS DINS L'ÀMBIT DE L'EDUCACIÓ FÍSICA I L'ESPORT

En l'actualitat, la complexitat de la nostra societat i els constants canvis als que es veu sotmesa han posat de rellevància la urgència i la pertinença de repensar els objectius en relació, principalment, en l'adquisició de valors i actituds. És necessari doncs, aprendre per a l'exercici de la ciutadania i, en concret, sobre com aquest exercici pot contribuir de forma eficaç a construir una societat cada cop més cohesionada, justa, pacífica i solidària. En el següent apartat es mostren 4 projectes vinculats estretament a l'adquisició de valors i actituds a través de l'activitat física i l'esport. Tots ells es desenvolupen a partir de diferents nivells d'aprenentatge amb l'objectiu final de formar integralment als seus participants.

Projectes	Explicació
Donald Helliston	<p>Aquest projecte és un programa vinculat al terreny de l'educació social i recurrent com a eina d'activitat físico-esportiva sorgida al Canadà en 1988 denominat model de <i>Donald Helliston</i>, programa que ha sigut referència per altres autors com Jiménez Martín (2000).</p> <p>El programa està estructurat en cinc nivells de treball que van des del desenvolupament de la confiança fins a l'ajuda. En un primer nivell es treballa la confiança a partir d'activitats de desinhibició i de coneixement del grup. En el segon es treballa el respecte a partir d'activitats per treballar l'actitud crítica, la tolerància, la no violència i el respecte cap a les normes del joc. El tercer nivell està destinat a aquelles activitats que fan referència a l'esforç fent èmfasi a les metes, el treball diari, la derrota, la humilitat i l'excel·lència. La quarta fase pertany al treball en equip i les activitats estan destinades a treballar el concepte de companyonia, cooperació i fraternitat. En l'últim nivell es treballa l'ajuda al company a través d'activitat que fomenten l'empatia, l'honestedat, la generositat, admiració, amistat i actitud crítica.</p> <p>Crepaz (2011) i Hachemberger(2011) argumenten que amb el treball d'aquest programa es pretén superar el respecte recíproc al que porta el tradicional fair play per a arribar a fer als altres el que voldries que et fessin a tu. Des d'aquesta òptica es dona cabuda a valors que mai s'havien atribuït a la pràctica esportiva o que tenen difícil cabuda en l'actual model esportiu: gratuïtat, generositat, empatia, humilitat i admiració per l'adversari.</p>
Club de futbol Can Vidalet	<p>Aquest projecte es va dinamitzar l'any 2007 i ve donat des de l'àmbit extraescolar, en concret, emprat des del món del futbol, de la mà de Pedro Rubio, president del Futbol Club Can Vidalet, amb el recolzament de David Hernández Ligeró, Codirector de Soccer Services Barcelona.</p> <p>L'objectiu del club és la formació integral dels nens oferint un servei esportiu de màxima qualitat cobrint altres dimensions, a partir d'una planificació d'adquisició de valors, tret que els diferencia d'altres entitats esportives. A més, amb la implicació de tots els membres integrants i amb una visió de futur vol arribar a implicar a les escoles i la resta d'entitats del barri on es dur a terme, per tal que sigui un projecte integrador.</p> <p>La majoria dels nens que van al club no arribaran a ser professionals d'aquest esport, però sí que obtindran uns valors que els acompanyaran en la seva vida social i laboral. El club vol impulsar aquesta pràctica amb la intenció d'involucrar a tot el barri.</p> <p>El treball de valors es vertebrava a partir d'una comissió voluntària formada pels membres de la directiva, pares/mares, entrenadors i jugadors. Aquesta comissió decideix quins valors es treballaran cada mes i l'ordre en què es farà. L'ordre ve determinat per la importància del treball d'aquell valor, i per la seva vinculació amb fets determinats (per exemple, la solidaritat és al mes de desembre i es realitza una campanya de recollida d'aliments).</p> <p>La clau de l'èxit rau perquè els valors a treballar són decidits per una comissió representativa dels components del club i són els que en consens s'han valorat per la mateixa comunitat. Aquests valors es treballen a partir de la comissió voluntària que en el paràgraf anterior s'ha nomenat, la qual decideix quins valors es treballen aquell any i quins cada mes. Així mateix, hi ha membres que tenen tasques assignades com ara lliurar notes informatives als infants sobre el valor que es treballa aquell mes amb tres frases que el descriuen i un conte o una història sobre aquell valor; posar cartells amb el nom</p>

	<p>del valor i frases referents; entrevista, que es grava i es penja al Facebook, a dos nens a l'inici de cada mes per saber què en pensen d'aquell valor; els entrenadors fan xerrades sobre aquell valor i els infants el tradueixen amb un dibuix, o bé es treballa al camp amb jocs que tenen els entrenadors.</p> <p>Al bar de l'entitat també treballen els valors a partir de la recopilació de reculls de diaris en un mural, els infants busquen sobre cadascun dels valors treballats. A final de temporada, aquest mural reflecteix el treball realitzat pels infants i d'aquesta manera el veuen recompensat. A més a més, es realitzen de forma puntual xerrades o entrevistes amb personatges coneguts sobre el valor treballat.</p>
Model Wandzilak	<p>Aquesta proposta de Wandzilak (1985) sobre el desenvolupament de valors en l'activitat física i l'esport planteja un projecte amb una sèrie de requisits previs, situant com a primer i més important el compromís per l'entrenador o mestre expressament amb el desenvolupament de valors. El segon seria el compromís per entrenadors i docents de la tasca de models de rol. L'autor ressalta aquests dos aspectes perquè s'ha trobat en la realitat d'una falta d'implicació en la promoció de valors socials i personals.</p> <p>Aquest model basat en diverses fonts i que fan de l'activitat física un mitjà més eficaç per al desenvolupament de valors socials i personals, consta de cinc passos i quatre fases:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Anàlisi i diagnòstic del problema sobre el qual intervenir. 2. Planificació i desenvolupament del programa d'intervenció. 3. Intervenció i seguiment. 4. Valoració de la intervenció. 5. Utilització de dades d'avaluació. <p>El primer pas consta de la identificació i definició de valors que van a desenvolupar-se. Degut a la complexitat i a la diversitat de valors, es recomana que el docent es centri en certes àrees específiques, sense pretendre abordar-les totes en sentit global.</p> <p>El segon pas és l'establiment d'un currículum on el professor o entrenador ha de marcar uns objectius específics i susceptibles de ser assolits, a l'estil dels que proposa Marsh (1984). Posteriorment, s'han de triar les activitats més apropiades per aconseguir els objectius proposats, tenint en compte que diferents activitats i esports seran més adequades per a desenvolupar determinats valors. Caldrà integrar processos de desenvolupament moral utilitzant dilemes que permetin comprovar l'estadi de raonament moral en el que es troba l'alumnat (Horrocks, 1980).</p> <p>El tercer pas és la utilització d'objectius escalonats on es concentra com un sistema de recompenses adequat per a la intensificació en el desenvolupament dels valors.</p> <p>El quart pas és l'avaluació del sistema. Una vegada s'ha sobrepassat l'obstacle de la definició dels valors i objectius de comportament, ja s'està en disposició d'abordar una avaluació més objectiva. En aquest apartat es duran a terme inventaris preestablerts i tècniques d'observació i comprovació.</p> <p>El darrer pas és la utilització de les dades d'avaluació, ja que aquestes poden ser aplicades amb diferents finalitats. Per una banda, per oferir feedbacks als components del procés. Per altra banda, per comprovar l'efectivitat del model de desenvolupament dels valors específics. A més a més, les dades poden informar si les experiències han estat suficients, si es necessiten altres dilemes de raonament moral diferents o addicionals als emprats, o si variables com l'edat, el tipus d'activitat, la duració del període d'aplicació del model, han de ser reconsiderades.</p>
Semàfor dels Valors	<p><i>El Semàfor dels Valors</i> és un dels projectes més ambiciosos de l'Ajuntament de Barcelona i el Consell Esportiu de l'esport escolar a través de l'Institut Barcelona Esports en relació a vetllar pel compliment dels valors educatius de l'esport. Aquests estaments treballen des de l'any 1998 oferint a les famílies orientacions i recursos per actuar adequadament amb els seus fills i filles, i així donar un pas més per enfortir el compromís ciutadà per acostar</p>

	<p>a aquests infants a un esport més educatiu.</p> <p>El seu objectiu és fomentar els valors positius de l'esport a partir de l'avaluació del grau de civisme esportiu de tots els agents implicats en les competicions d'esports d'equip que organitza el CEEB*.</p> <p>Aquest programa s'inspira en la fitxa, complementària a l'acta del partit de les competicions d'esport d'equip, que omplien els tutors de joc als inicis de la posada en marxa dels premis "<i>Compta fins a tres</i>" (2001). Aquest document recollia les valoracions que el tutor o la tutora de joc del partit realitzava entre 0 i 10 sobre uns ítems determinats de la conducta dels esportistes i del públic assistent, tant de l'equip local com del visitant.</p> <p>A diferència d'aquesta fitxa, el Semàfor valora, per a cada partit disputat, el comportament de l'afició, dels equips i del seu cos tècnic mitjançant una escala cromàtica: vermell, blanc, groc, blau i verd, on el color vermell és l'indicador de les conductes incorrectes i el color verd reflecteix les conductes excel·lents en el desenvolupament de la competició.</p> <p>Cada color té una correspondència amb un valor numèric on és possible elaborar una classificació dels "Equips amb més valors", paral·lela a la de resultats, que es fa pública periòdicament.</p> <p>A més dels colors del Semàfor, també incorpora la valoració de la participació com a un nou ítem, afegint una puntuació a cada equip segons el percentatge d'esportistes presents a la competició en relació al nombre total que conforma l'equip.</p> <p>Amb la finalitat de conèixer i disposar de dades qualitatives, aquest curs, s'ha remarcat l'obligatorietat d'omplir la casella d'observacions per part dels Tutors de Joc. Se'ls demana que expliquin o descriguin alguna situació concreta o les conductes generals que justifiquin les valoracions emeses.</p> <p>Finalment, proposen l'establiment d'un nou criteri de desempat per establir la posició final a la classificació dels equips que tinguin la mateixa mitjana: el nombre de targetes (grogues i vermelles) o de faltes tècniques rebudes al llarg de la temporada. Lògicament, els equips que acumulin menys targetes o faltes tècniques passaran per davant dels altres.</p>
--	---

Per concloure l'apartat, amb la finalitat de sintetitzar la informació dels projectes vinculats al treball de la millora de la conducta dels seus participants, aquests a través de l'esport tenen com a objectiu principal la formació integral de la persona oferint un servei esportiu a partir d'una planificació prèvia. Així mateix, alguns d'ells ofereixen orientacions i recursos per actuar adequadament i acostar als infants a un esport més educatiu.

* Consell Esportiu de l'Esport escolar de Barcelona.

2.6 FACTORS QUE INFLUEIXEN EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS DES DELS DIFERENTS ÀMBITS

En referència als factors que incideixen en el treball d'adquisició dels valors, no hi ha un consens sobre la identificació dels principals valors, tots els estudis destaquen la importància de la intervenció del mestre, les metodologies i el clima o ambient d'aprenentatge com a factors més rellevants i importants en l'adquisició dels mateixos. A continuació exposo algunes de les aportacions de diversos autors sobre aquests factors rellevants.

2.6.1 EL DOCENT I EL SEU PAPER COM AGENT FORMADOR

Jacobs, Knoppers i Webb (2013) argumenten que els mestres d'Educació Física no tendeixen a ser formats en didàctica de desenvolupament social i moral i poc se sap com el docent pensa en les seves responsabilitats relatives al desenvolupament moral a través de l'Educació Física i de com posar en pràctica aquests objectius curriculars.

Pérez (2001) argumenta que l'èxit d'una intervenció educativa no es troba únicament en el seguiment del contingut o les activitats que s'hi promouen, sinó que té molt a veure amb les persones que hauran d'implementar-lo, amb el seu perfil personal i professional, el seu tarannà personal i, sobretot, amb les relacions que mantinguin amb els participants i les actituds que desenvolupin en el procés d'aprenentatge. Les sessions a l'aula són espais on el mestre i l'alumnat interactuen constantment. Els mestres fan preguntes, proporcionen feedback, feliciten o castiguen, alaben o critiquen, etc., i tot això forma part del procés d'ensenyament-aprenentatge.

El paper i l'actitud del professorat constitueix l'agent més rellevant en la transmissió de valors en els centres educatius. Els autors destaquen l'edat, el gènere o l'experiència professional com a factors significatius en el tractament dels valors. La dimensió emocional, afectiva i relacional del professorat amb els companys, amb l'alumnat i amb les famílies, aspectes sovint inconscients o que no són objecte de reflexió prèvia, són determinats en la transmissió de valors. Segons Pérez (2001: p. 68) un dels primers passos per a realitzar un treball coherent de l'educació amb valors comença per l'anàlisi propi i de tot el conjunt d'interrelacions que es produeixen en els centres docents.

Segons Pérez i altres (2001: p. 69): Aspectes dels docents que potser poden semblar irrellevants tindran una gran importància. La relació que estableix amb el grup-classe, aconseguir una relació empàtica, la forma de dirigir-se, el to de veu, la mirada, el contacte físic que s'estableix, així com també el clima que es respira a la sessió són aspectes que determinaran els resultats que es pretenguin aconseguir.

En referència al paper que ha de desenvolupar el docent davant del tractament dels valors en relació al posicionament neutral o bel·ligerant, Romañá i Trilla (1993) argumenten que dependrà de tres tipus de consideracions. En primer lloc, quan es debaten els valors universals o principis bàsics de la democràcia, el docent s'ha de mostrar bel·ligerant. En segon lloc, la coacció o exclusió, entre altres deuen ser rebutjades per raons pedagògiques. I en tercer lloc, actuar de forma neutral o bel·ligerant dependrà de la consideració d'una sèrie de factors que influeixen en cada situació. Finalment, es vol ressaltar la necessitat de tenir sempre present la importància de la coherència entre les diferents actuacions del professorat.

Les investigacions aprofundeixen en la influència del professorat sobre l'adquisició d'actituds de l'alumnat. En el cas de les activitats extraescolars esportives, i tenint en compte que la figura del monitor o monitora sol respondre a un perfil de persona jove, activa, molt pròxima al jove esportista, aquesta figura pot arribar a ser un autèntic referent per a l'alumnat. Els alumnes tendeixen a atribuir credibilitat i confiança sobre el marc d'unes relacions interpersonals respectuoses i cordials. D'altra banda, donen molta importància a l'observació, l'afecte i l'admiració que sent l'alumnat cap als seus professors i professores, ja que pot influir en la formació i desenvolupament d'actituds mitjançant processos com ara la imitació i la identificació. És per això que el professor tendeix a ser també un model a seguir per als alumnes: la roba que porta, el comportament, les valoracions i comentaris sobre l'esport d'elit, el tarannà personal, etc.

Quan a la formació del professorat, per tal d'orientar la seva tasca en la temàtica de l'educació en valors, segons Prat (2001); Pérez (2001) i Buxarrais (2001), serà necessari incloure en els plans d'estudi algun mòdul específic que abordi aquest tipus de continguts. Tal i com exposen els autors, els aspectes en els quals incidir podrien ser a partir de seminaris permanents i cursos específics centrats en l'activitat física i l'educació en valors, l'elaboració de materials didàctics per treballar els valors, la sensibilització del professorat a partir de xerrades, debats i conferències i la divulgació de les experiències que es portin a terme des dels centres docents. Altres recursos poden ser ensenyar al professorat a exercir de mediador amb la missió de recolzar l'alumnat en la construcció d'una matriu de valors raonada i dialogada en interacció amb els altres, compaginant valors com la llibertat i la justícia i proporcionar els elements procedimentals indispensables: discutir dilemes morals propis de la seva tasca docent, comprendre críticament la realitat, afrontar i resoldre conflictes, practicar habilitats socials, saber clarificar els seus propis valors, tenir facilitat per al treball en equip, etc.

Segons Carranza i Mora (2003: p.22) millorar el clima afectiu i emocional d'un centre escolar de forma solitària és una tasca molt difícil i pràcticament impossible. El treball en equip amb companys del centre o altres professionals, sense cap mena de dubte, aportarà seguretat emocional i un benestar difícilment assolible quan es treballa de manera individual, ja que a través del grup poden generar-se sentiments de pertinença i d'identificació del grup i això beneficiarà el clima de l'aula.

Resumint aquest apartat, en relació al paper i l'actitud del professorat, aquest es constitueix com l'agent més rellevant en la transmissió de valors a l'escola. El seu èxit no només es troba en el seguiment del contingut o les activitats que promou, sinó que serà molt important la seva formació a l'hora d'implementar-ho amb el seu perfil personal i professional i el seu tarannà.

2.6.2 EL PAPER DEL CENTRE EDUCATIU EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS

Un altre dels factors que els autors consideren rellevant és el centre educatiu, en ell s'ha de veure l'educació moral reflectida en les relacions quotidianes entre professors i alumnes, la qual emergeix en els passadissos, en el pati i a les aules. Segons Buxarrais (2001) l'objectiu hauria d'estar representat per un centre escolar on els valors es respirin i es transpirin, de forma que no es facin necessàries moltes activitats destinades a aquest fi. Les institucions

públiques, i l'escola en concret, formen part d'aquesta cultura organitzativa i, en aquest sentit, el seu rol és fonamental.

"L'escola i l'administració local són les institucions més properes a la població i les que, a primera línia, han de donar resposta a una nova realitat ciutadana cada vegada més diversa i canviant. Des de les dues institucions, l'Educació Física i l'esport poden ser eines molt útils per afavorir la inclusió, la convivència i la interculturalitat, sempre que s'utilitzin de forma adequada" (Soler, Flores i Prat, 2012: p. 43).

Camps (1990: p. 27) afirma que "l'educació no es troba lliure de valors. L'escola com a institució educativa ha d'assumir que, a més a més de transmetre uns coneixements i unes habilitats, ha de formar persones". Així, doncs, segons l'autora, no hi ha activitat educativa que no comporti educar en valors. Efectivament, cada entitat educativa ha de crear el context necessari per tal de tenir l'oportunitat de reflexionar i prendre decisions de com plantejar la formació de valors entre els alumnes. Per tant, si es reconeix que tota educació té un component moral, és millor fer-lo explícit i assumir-lo de manera conscient i intencionada (Bolívar, Taverner i Ventura, 1995: p. 28).

Carranza i Mora (2003: p. 22-23) argumenten que el primer pas per als centres educatius que es plantegin l'educació en valors com a col·lectivitat serà reflectir la seva intencionalitat en els diferents documents oficials, com són el PEC o el RRI*.

Amb aquestes pràctiques el que es vol intentar és que l'alumnat visqui en la seva escola la necessitat de l'activitat física com a element imprescindible per a la seva salut; que el/la tutor/a s'interessi per la seva activitat física fora del centre i ajudi a potenciar el treball cooperatiu i socialitzador dels esports col·lectius; que s'aprofitin notícies esportives per a debatre temes com la violència, l'agressivitat, l'explotació a través del *dòping*, etc. Únicament compartint s'arribarà aconseguir un avanç significatiu i a un compromís moral, per part de l'alumnat, davant d'un fenomen com és el paper del cos, l'activitat física i l'esport en la nostra societat (Prat, 2012). Així mateix, l'escola ha de fer ressò de les propostes didàctiques en relació a l'educació amb valors i no s'han de limitar a l'àrea d'Educació Física, sinó que quants més docents les comparteixin, més palpables seran els resultats.

El GREF de la Universitat de Vic (2013) són del parer de pensar que l'escola ha d'assumir una funció reproductora dels valors. I a més, ha de complir amb una funció transformadora i crítica respecte a la societat. És a dir, l'escola ha de promoure unes determinades actituds i uns determinats valors, a més de potenciar la formació d'una autonomia moral de l'alumne, mitjançant la promoció d'un esperit crític i lliure. Així mateix, reconeixen l'Educació Física com un espai en què l'esport s'ha d'utilitzar per al desenvolupament de les competències per mitjà dels continguts (també conceptuals, procedimentals i actitudinals) que l'integren. Afegeixen el terme de competències com a eix de les finalitats educatives de l'escola, les quals les defineixen com el conjunt de sabers, habilitats i actituds que s'aprenen i es posen en joc en la vida quotidiana i que permeten desenvolupar-se en cadascun d'aquests àmbits. A diferència dels objectius, tenen un caràcter més aplicat que implica una formació basada en l'acció i en la capacitat en lloc de l'atenció sobre l'assoliment d'un resultat o un altre.

*PEC: Projecte educatiu de centre

*RRI: Reglament de règim intern

En relació a aquest mateix aspecte, en els darrers anys, el terme competència ha envaït tots els àmbits de l'educació obligatòria, inclosa l'Educació Física. En aquest sentit, un gran número d'autors reflexionen sobre les aportacions de l'àrea a l'assoliment de les competències (Blázquez i Sebastiani, 2009; Contreras i Cuevas, 2011; Gillespie, 2009; Goudas, Dermitzaki, Leondari i Danish, 2006; Gould i Carson, 2008; Jacobs, Knoppers i webb, 2012; López Pacheco, 2010; Lleixà, 2007; Pérez Pueyo et al., 2013; Quay i Peters, 2008; Vaca, 2008; Zagalaz, Cachón, i Lara, 2014). I és que, en efecte, l'Educació Física al centrar la seva acció educativa en l'adquisició d'una cultura cultural i en el desenvolupament de la motricitat, posa en contacte a l'alumnat simultàniament amb l'entorn físic, social i cultural. Per això constitueix una via privilegiada per afavorir l'adquisició de les competències clau del Currículum (Lleixà, 2007).

En resum, el que es ve a dir a l'apartat és que l'escola és aquell lloc on s'ha de veure reflectida l'educació moral en les relacions quotidianes entre professors i alumnes, la qual s'ha de poder percebre entre passadissos, al pati de l'escola i a totes i cadascuna de les seves aules.

2.6.3 LA FAMÍLIA, EL PRIMER NUCLI FORMADOR DE VALORS

Tornant al tema dels factors que incideixen en el treball d'adquisició dels valors, la família és el darrer factor clau que citen la gran majoria d'autors, ja que en el seu nucli es desenvolupa un paper imprescindible en el creixement moral del nen o la nena. La família és on els petits inicien l'acceptació d'una sèrie de normes de conducta. Ventura (1993) argumenta que el respecte infantil cap a l'autoritat és la més important herència moral que reben dels seus pares o que haurien de rebre.

Com diu Bolívar (1995: p. 59) "el primer lloc on el nen o la nena adquireix un sistema de valors és en la família". Actualment, l'estructura familiar ha experimentat molts canvis, el que ha motivat que hagi traspassat a l'escola una part de la seva responsabilitat en l'educació moral dels nens. Com a reacció, alguns docents han sentit un excés de responsabilitat, ja que han considerat que l'escola ha d'educar en actituds i valors, però que la família ha de constituir el primer referent per als nens i, per tant, l'escola no ha de substituir la tasca que es pot realitzar en el nucli familiar; en tot cas ha de completar-la.

Bolívar, Taverner i Ventura (1995: p. 60), argumenten que el nen o nena roman només 5 o 6 hores a l'escola, sota la tutela del mestre. És impossible, doncs, que aquests aconseguissin que els alumnes adquireixin bons hàbits (responsabilitat, honestat, tolerància, cooperació) sense col·laborar molt estretament amb altres agents socialitzadors, especialment amb la família. Així mateix, comenten que no s'ha d'oblidar que encara que l'educació en valors és tasca de tots, els espais més pròxims a l'educació són l'escola i la família. Per tant, s'haurà de pensar que l'escola ha de comptar amb la participació dels pares, implicar-los en propostes concretes i tenir present que cada alumne té el seu context familiar, pel que s'haurà d'aplicar tractaments diferenciats segons els cassos.

Segons Carranza i Mora (2003) la família constitueix el sistema social a través del qual es transmetien la major part dels sistemes de valors. Els avanços tecnològics que han comportat la revolució dels mitjans de comunicació i informació, així com també l'escolarització des dels primers mesos i durant més i més hores al dia, han conduït a una realitat on el paper de la

família s'ha anat solapant, i a la vegada contradient, amb el del context social. Tot i això, el nucli familiar, tutors, progenitors, pare o mare, etc., segueixen jugant un paper imprescindible en el creixement moral del nen o la nena. Les famílies, primer nucli de convivència inicien als petits en l'acceptació d'una sèrie de normes de conducta, que en alguns casos encara que es contradiguin amb l'exterior, han d'imposar-se a valoracions externes.

Per concloure l'apartat, a mode de resum, el que es ve a dir és que la família i el seu nucli és on es desenvolupa un paper imprescindible en el creixement moral de l'infant, ja que és en aquest on els petits de la casa inicien l'acceptació d'una sèrie de normes de conducta que els marcaran a l'hora de crear la seva pròpia conducta.

2.6.4 LA IMPORTÀNCIA DE L'ATMOSFERA MORAL DEL CONTEXT EN L'ADQUISICIÓ DE VALORS

Sobre el tema de l'atmosfera moral del context, Kohlberg (1971) després de proposar els diferents estadis de maduració en l'educació moral, ja va suggerir treballar a partir del que s'anomena democràcia educativa o comunitat escolar justa, basada en la participació activa de tots els membres de la comunitat. L'autor introdueix el concepte d'atmosfera moral, que actualment s'ha anat substituint pel terme cultural moral, referint-se a tots aquells aspectes del conjunt de la comunitat que poden afavorir o no un bon desenvolupament moral d'un determinat col·lectiu i que s'han de treballar de manera compartida. Tal com afirma Puig (1999: p. 42) "L'educació moral no és un treball en solitari, és un treball col·lectiu fet en el si d'una comunitat que ha d'expressar valors i ha de ser democràtica". Per això l'autor ens acosta a la idea del clima moral d'un centre com allò que sempre s'està respirant i es viu entre les seves parets, i de tant proper i habitual que de vegades ens costa veure i adonar-nos del seu valor.

"L'impacte que la pràctica esportiva pugui tenir en el procés de socialització dels nens depèn de l'orientació que hi donin els organitzadors de les competicions i altres persones importants per als joves com són els entrenadors, els pares, els amics o el públic en general que assisteix a les competicions" (Boixadors, Valiente, Mimbbrero, Torregrosa i Cruz, 1998: p. 43). Per tant, són molts els agents socials que influiran en la pràctica esportiva dels més joves i que de manera progressiva aniran impregnant als infants d'uns valors i uns comportaments -conscients o no-. En funció de l'edat i del context de la persona, determinats agents influiran amb més força que d'altres. D'aquesta manera, en les edats més joves, per exemple, el rol i implicació de la família seran fonamentals, mentre que a l'adolescència el grup d'iguals pot passar a tenir molt més poder que cap altre dels agents descrits.

El model esportiu professional i la seva influència en l'esport de base és altre dels factors que influeixen en el context esportiu. La pràctica físico-esportiva en general i el futbol en particular són fenòmens que adquireixen cada dia un paper més rellevant en la societat. El futbol és l'esport amb major número de llicències federatives en el nostre país, amb prop de set-centes mil (García, 2006) i també el més polèmic, violent, capaç de mobilitzar a tot un país i de provocar importants desordres socials (Viciano i Zabala, 2004).

Segons Gutiérrez (2003) el deteriorament de l'ètica esportiva es deu a certes característiques de l'esport actual com la competitivitat, l'eficiència, la marca, l'espectacle, la pressió per la

victòria, etc. Autors com Lee (1996) pensen que la causa d'aquesta situació ve dels poderosos interessos financers manejats en l'àmbit esportiu. Altres com O'Donnell (2002) culpen als mitjans de comunicació de la dolenta influència que exerceixen en les conductes socials. Bay-Hinitz, Peterson i Quilitch (1994) entre altres raons, per promoure en excés l'interès pel triomf i la competició.

La motivació intrínseca o extrínseca segons Sánchez, Leo, Sánchez, Gómez i García (2011) és un altre dels factors que fan referència al clima, ja que aquells jugadors amb un alt grau de motivació intrínseca. És a dir, plaer, gaudir i satisfacció es relacionen amb la intenció i realització d'actes prosocials. Per contra, aquells esportistes que practiquen una activitat per motius externs a la mateixa, ja sigui per consecució de premis, fama o prestigi, són més propensos a la culminació d'actes antiesportius.

Per tancar l'apartat, resumint les idees claus del mateix, es vol donar rellevància al conjunt d'aspectes d'una comunitat que poden afavorir el desenvolupament moral d'un col·lectiu. Per la qual cosa, els autors citats en l'apartat consideren important una educació democràtica i justa, amb una orientació socialitzadora dels seus agents i un bon clima motivacional, on els seus participants s'aniran impregnant d'uns valors i comportaments positius.

2.6.5 ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ COM A AGENTS FORMADORS

Continuant amb els factors que influeixen en l'adquisició de valors i actituds, els mitjans de comunicació són un altre dels col·lectius que tenen un pes important en la nostra societat, ja que a través de les seves vies de comunicació i del seu ressò arriben fàcilment i criden molt l'atenció dels més joves. A continuació, exposo algunes reflexions d'autors de referència en relació a la temàtica.

“El paper dels mitjans de comunicació i, en especial, de la televisió, es percep des de l'escola com una doble i contradictòria sensació: per una banda, apareixen com a negatius, ja que contribueixen a la transmissió de contravalors, i per altra, constitueixen elements d'un enorme potencial educatiu per la influència massiva que tenen, el seu potencial d'imitació, l'eficàcia acreditada quan s'utilitza com instrument de formació, etc”. (CIDE, 1991: p. 60).

Segons Cano i Prat (2013: p. 45), malauradament, aquests solen mostrar allò que sembla que ven i capta més l'atenció del públic: els actes violents que es produeixen dins i fora de qualsevol terreny de joc. A més a més, la premsa i la ràdio, acostumen a utilitzar un llenguatge que promou encara més un clima violent entre determinades aficions o entre diferents esportistes. Aquestes circumstàncies, així com l'ús freqüent de terminologia bèl·lica, determinen la necessitat que els infants sàpiguen prendre un cert distanciament i comprenguin l'ús metafòric d'aquestes expressions, sense deixar-se portar per una rivalitat mal entesa, és a dir, a la violència.

Savater (1997) i Gutiérrez (1995) en la mateixa línia argumenten que la violència en la televisió i l'actitud agressiva que genera, sobretot en nens i adolescents és un altre dels aspectes a destacar. El nen imita els models que veu a la pantalla i s'identifica amb ells: la televisió es converteix en objecte d'identificació, projecció i imitació sobre actituds, valors i estils de vida. Per tant, si bé és cert que la televisió constitueix un enorme potencial educatiu, també pot

transmetre un gran número de valors que entren en contradicció amb aquells que l'escola vol transmetre. Per aquest motiu és fonamental que el mestre tingui consciència que la televisió pot representar un verdader competidor, ja que posseeix un gran poder de seducció, inclús d'hipnosi, sobre l'espectador.

La publicitat també utilitza sovint el context esportiu i l'agressivitat que s'hi posa de manifest com a reclam. En alguns casos l'interès per cridar l'atenció fa que l'empresa publicitària mostri conductes que es poden considerar violentes o que promouen la violència. Al mateix temps, "aquesta també empra i reproduïx estereotips i formes de comportament vinculades a l'esport, que en molts casos comporten discriminacions i violència encoberta" (Soler, Prat, Juncà i Tirado, 2007: p. 131).

Els joves són molt vulnerables als missatges publicitaris, i especialment, als anuncis televisius i a la informació esportiva. A causa del gran elevat consum televisiu i del desconeixement i l'estratègia de venda del joc publicitari, aquest pot tenir un paper important en la formació de la personalitat, ja que ofereix una pauta d'actituds, valors i comportaments. El joc comunicatiu del missatge publicitari sol tenir una càrrega seductora important: Si consumeixes aquest producte seràs com ell o com ella; O si t'hi reconeixes, no podràs deixar de consumir el que et proposa. Aquesta eina permanent de traspàs i de generació d'informació, al mateix temps, contribueix enormement a la creació i difusió d'opinions i de formes de veure i d'interpretar els esdeveniments actuals.

En l'àmbit de la informació esportiva hi concorren els mateixos fenòmens que en la resta de temàtiques informatives: tergiversacions, afavoriments i discriminacions, amplificacions o menysteniments... en definitiva manipulacions. El món està ple d'aquestes, i els mitjans no se n'escapen pas. El tractament que se'n fa d'una mateixa notícia varia molt d'un mitjà de comunicació a un altre. Ser capaços de veure aquestes manipulacions pot ajudar a extrapolar-les a altres notícies d'altres temàtiques i, al mateix temps, a adoptar una posició crítica davant els mitjans que diàriament difonen els mitjans.

En resum, en aquest apartat es fa èmfasi del gran potencial i ressò que desperten els mitjans de comunicació. Per la qual cosa, els autors citats recomanen des de l'escola formar a l'alumnat com a usuari crític i reflexiu de la informació que s'ofereix en els mitjans de comunicació.

2.6.6 LA COMPETICIÓ COM A INFLUÈNCIA EN EL TRACTAMENT DE VALORS

L'esport de competició constitueix la manifestació més important en els infants en edat escolar. És per aquest motiu que aquesta pot adoptar un paper molt important en l'adquisició de valors i actituds depenent del tractament que se'n faci d'ella. A continuació, es mostren algunes de les reflexions d'autors en relació al terme de la competició.

Segons Prat (2013) la societat actual és competitiva, això es pot observar en el nostre dia a dia. Per a qualsevol esportista i fins i tot per a qualsevol ciutadà és necessària la competitivitat, de manera que esdevé important l'educació en aquesta línia. Aquest fet no implica haver de guanyar a qualsevol preu, fent trampes o mitjançant actituds antiesportives. Ser competitiu implica saber perdre, acceptar les derrotes i, també, saber guanyar. Un esportista competitiu

pot tenir conductes agressives entenent per *agressives* les actituds de màxima intensitat, de màxim esforç, de donar-ho tot per l'equip... aquest seria el vessant competitiu de la competitivitat.

Coincideixo amb Prat (2013) quan argumenta que hi ha esportistes que s'extralimiten i sobrepassen la frontera del que es considera agressiu i provoquen conductes violentes: insulten, escupen a l'oponent, fan faltes amb risc de lesió, etc. Aquestes actituds segons l'autora no haurien de tenir cabuda en la pràctica esportiva. L'agressivitat pot ser un valor afegit a la competitivitat, útil per a la pràctica esportiva i per a la vida en societat, però cal que hi hagi control i que no arribi a la violència.

Segons Lucini (1993) la competició esportiva és una font d'emocions, tensions i conflictes que contínuament posen a prova la capacitat d'autocontrol dels i les esportistes, dirigents, tècnics i públic en general. L'esport, i més concretament l'esport rei, gràcies al seu gran impacte mediàtic, esdevé un gran aparador d'actituds tant de *fair-play* (joc net) com d'episodis violents. Els nens i nenes poden rebre la influència d'aquests missatges de diferents maneres: pot ser esportista i reproduir el model dels adults; o pot ser espectador d'esdeveniments esportius de masses i per mimetisme traslladar a la grada el comportament violent que se li mostra (Savater, 1997). Per aquest motiu, l'autor argumenta que cal formar al jovent amb capacitat de judici crític, capaç de llegir i d'interpretar el rerefons dels actes esportius violents i, al mateix temps, de copsar i de reproduir els aspectes més positius i lloables que també apareixen en la competició. Aquesta és una eina educativa molt potent i no s'ha de perdre l'oportunitat d'utilitzar-la en aquesta direcció.

La societat moltes vegades parla de No-violència, de Prou conductes violentes, però no es parla amb exactitud del que realment es pretén fer per a portar a terme aquest fi. Es parla molt de valors educatius que promou l'esport, però no es parla de quins són aquests valors i quina és la manera màgica per a provocar-ne l'aparició. En aquesta línia, Savater (1997) planteja accions que es podrien portar a terme per millorar aquesta dinàmica tals com ara diferenciar la violència de l'agressivitat en l'esport, identificar les accions i actituds violentes que inciten a la violència en la pràctica esportiva, analitzar la seva repercussió i reflexionar sobre les actituds que fomenten la violència i la no-violència en la competició són entre altres aspectes de gran importància per l'autor.

Nicholls (1989) argumenta que molta gent pensa que té assumides les conductes esportives que faciliten el joc net, però, en realitat, al terreny de joc o en qualsevol situació de competitivitat, costen molt de reproduir. Tothom hauria de tenir clar que sota qualsevol circumstància seria necessari no oblidar el *fair-play* i, s'hauria de tenir sempre present, és a dir, tant si s'està perdent com si s'està guanyant. A més a més, s'hauria de treballar la capacitat d'autocontrol i valorar més l'aprenentatge i el temps d'oci i divertiment vers l'objectiu únic de guanyar.

Lucini (1993) tot i ser conscient de les pressions i influències externes de la societat actual i els models competitiu i individualitzats que aporta, manté que l'escola no ha de rendir-se ni ha d'abandonar la possibilitat de donar una oferta alternativa. En efecte, l'escola té una difícil

tasca però, paral·lelament a aquesta societat portadora, no sempre de valors positius, en els últims anys ha hagut una forta reacció al model actual, i un verdader intent de crítica i transformació. Així mateix, tal com explica Savater (1997: p. 62) "l'educació requereix optimisme i coratge". Per tant, no serveix de res lamentar-se pels molts problemes socials que existeixen, sinó que s'ha de tenir consciència d'ells i treballar per afrontar-los amb aquest coratge i optimisme que proposa aquest autor.

En els darrers anys, segons Bandulà (1998) han aparegut moltes propostes de jocs i esports cooperatius enfront dels competitius. L'autor argumenta que la competició té molts defectes però, a la vegada, té un gran potencial de motivació, repte i superació, i tot dependrà de com s'utilitzi per tal que ajudi o no a aportar un caràcter educatiu. La competició forma part de l'essència de l'esport, deixar-la de banda, com han fet diversos educadors, és desestimar una gran oportunitat pels valors que ens pot aportar. "Una estructura interna competitiva exigeix que els jugadors actuïn uns contra els altres i això, freqüentment, provoca la no acceptació de les regles amb la finalitat de guanyar, fer trampes, i l'aparició del joc brut, les discussions, crítiques, disgusts, conflictes, l'aparició de líders i marginats, rebuig i discriminació en funció del grau d'habilitat o del sexe" (Bandulà, 1998: p. 83). És per aquest motiu, que autors com Digellidis i Krammidas (2008) acusen que l'increment de les recompenses econòmiques per l'èxit ha augmentat el prestigi en les competicions de futbol, aquestes estan associades a les preferències per la victòria per damunt de jugar bé o jugar net. Altres autors com Nicholls (1989) confirmen que la causa de les conductes antiesportives està en l'orientació dels jugadors per guanyar per sobre de tot per tal de tenir l'ego o la victòria i la influència que rep dels agents socials que l'envolten.

Resumint el que s'ha dit fins ara, La competició forma part de l'essència de l'esport i aquesta és una gran oportunitat per a transmetre valors positius. Tanmateix, per tal que sigui educativa ha d'estar impregnada d'esperit lúdic, la qual ha de ser oberta i no pot discriminar a ningú per cap raó i ha d'aconseguir el respecte total vers el reglament establert i les persones implicades en el context en el qual es desenvolupa el joc.

2.6.7 EL FUTBOL DES D'UNA VESSANT EDUCATIVA

Actualment, hi ha projectes educatius que utilitzen el futbol com a eina formadora de valors positius. Gutiérrez (2007) argumenta que a partir de la potencialitat d'aquest els infants poden ser educats en valors i afavorir el seu desenvolupament moral a partir de la pràctica. En el seu estudi es fa la pregunta; Si els nens i joves els hi atrau tant el futbol, Per què no utilitzar-ho com mitjà per a la seva educació, tan necessària en la nostra societat actual? L'autor entén que l'esport i la seva formació en edats escolars no poden anar separats. És per això que reclama en el futbol Base un canvi radical, on la formació de l'infant sigui el més important i no els resultats esportius. En aquesta línia Valdano (1999) que també aposta per un futbol formatiu, comenta que aquest ha estat redescobert ara per la simple raó que és un camp extraordinari per fer arribar missatges als infants. El nen arriba al futbol molt receptiu, molt estimulat, molt motivat, i així ens trobem amb la millor manera de transmetre a un nen missatges integrals, que no només li serveixin per a jugar bé a futbol, sinó també per ser millor persona. Valdano (1999) en la mateixa línia que Gutiérrez (2007) apunta que el futbol constitueix un instrument educatiu inigualable, ja que és una escola de competitivitat, de repartició de rols,

d'aplaçament de la recompensa, de superació personal, de resolució de conflictes, de treball sota pressió.

A Catalunya fa temps que es treballa en la manera que a través de l'esport, i en concret, a través del futbol formatiu es contribueixi a educar en valors i allunyar la crispació i els contravalors que es poden observar en molts camps de futbol on juguen infants en edats escolars. Arreu del territori hi ha projectes en marxa perquè els infants concebin l'esport d'una manera diferent. Una d'aquestes iniciatives és el *Juga Verd Play* del Baix Llobregat, és un projecte pioner a tot Espanya que té en compte el comportament de públic, els tècnics i els mateixos jugadors a l'hora de puntuar els partits. La competició perd pes, l'actitud passa a ser el que més compta a l'hora de mirar la classificació final. Un partit pot arribar a valdre 10 punts, dels quals només tres depenen del marcador. Aquest projecte té una doble dimensió: en una, el marcador, competeixes contra el rival; en l'altra, el comportament, contra tu mateix.

Aquest projecte vol conscienciar a les famílies i en general a tota la gent que, en edats escolars, els nens i nenes han d'arribar a les pistes i camps de futbol contents i n'han de marxar encara més contents. Sebastiani (2015: p. 7) argumenta que "cal buscar iniciatives que procurin fer-nos reflexionar sobre el valors de l'esport i de la victòria, de l'actitud i de l'aptitud, de la participació i de l'espectacle per, a poc a poc, anar provocant canvis de comportament. Així mateix, l'autor afirma que per canviar conductes antiesportives i treballar amb valors a través del futbol tot passa per l'arrel del problema: l'educació dels més petits i els seus referents més immediats, els pares. A més a més, Sebastiani (2015: p. 8) admet i diu que "Podem crear normatives i prohibir coses, i que potser siguin una mica útils inicialment, però el que faran és simplement ocultar o endarrerir l'aparició de nou, del problema.

El que es ve a dir en aquest apartat és que el futbol pot ser una bona eina formadora de valors positius que amb el seu ganxo pot canviar el pensament de la societat actual, la qual necessita la complicitat a les aules i sobretot dels pares, ja que aquests molt sovint són l'arrel del problema. Per tant, cal que la seva orientació estigui impregnada sempre d'un esperit lúdic on la formació de l'infant sigui el més important i no els resultats aconseguits.

2.7 IMPLICACIÓ DE METODOLOGIES PARTICIPANTS EN L'ENSENYAMENT I APRENTATGE DE VALORS I ACTITUDS

En el següent apartat es volen donar a conèixer algunes de les metodologies i estratègies* que es duen a terme en l'àmbit educatiu per a treballar l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport.

Autors com Prat i Cano (2013) insisteixen en la importància del què ensenyen, però com ho ensenyen encara ho és més. Argumenten que el diàleg i la reflexió són dos dels elements fonamentals. En l'Educació Física i l'esport, sovint exposats a poc temps de pràctica, s'ha tendit a donar poques explicacions: instruccions i consignes clares i curtes. En ocasions, això s'ha confós i en algunes situacions s'ha arribat a l'extrem de no introduir el diàleg i la reflexió, ja que alguns professionals consideren que és una pèrdua de temps. D'aquesta manera, es desaprofita l'oportunitat que ofereix la pròpia pràctica per treballar el conflicte i les freqüents situacions de dilemes a partir del context del joc.

*A l'apartat 2 de l'annex veieu estratègies i exemples per a treballar l'adquisició de valors i actituds positives.

Continuant amb Prat i Cano (2013), algunes de les tècniques específiques s'han incorporat a les classes d'Educació Física, a allò que seria la part de "tornada a la calma", en la qual s'utilitzen les tècniques de frases inacabades, qüestionaris d'autoavaluació, etc., o bé mecanismes de debat en grup que proporcionen espais de reflexió amb l'alumnat. En l'esport extraescolar aquestes tècniques són més excepcionals.

La resolució de conflictes és una de les estratègies que destaca Casamayor (1999, p.19) el considera com un fenomen normal i no necessàriament negatiu, un procés natural i necessari que, per tant, és inevitable i positiu per al desenvolupament de l'individu i que serveix per enfortir les relacions que ens importen realment. Així mateix, l'autor ens alerta que hem de saber distingir el conflicte de l'agressió i de les conductes violentes, ja que aquestes són un mitjà que busca eliminar a l'adversari. Agressió i agressivitat no coincideixen, les conductes violentes que emanen de l'agressió són actes efectius evitables, mentre que la tendència o la disposició natural cap a l'agressivitat és inevitable i inclús positiva per a la socialització, ja que a través d'ella la persona desenvolupa la seva autoafirmació tant física com psíquica. En altres paraules, l'autor recomana estar preparats per assumir els conflictes i resoldre'ls. Sobretot tenint en compte que vivim en una cultura que exalta la violència com a mode ràpid d'enfrontament davant els conflictes (Casamayor, 1999). Això implica conèixer els elements que els provoquen, les variables que influeixen, els processos que es desenvolupen, etc.

Tenint en compte aquestes premisses, Casamayor (1999: p. 34) argumenta que si es vol educar als infants en la configuració de normes, actituds i valors relacionats amb la convivència i la resolució positiva de conflictes s'han de desenvolupar estratègies de resolució "no violenta" dels conflictes, a partir del disseny de situacions pràctiques en les quals els alumnes puguin executar i posar en joc totes les qualitats és el repte que ha de plantejar-se el docent.

En resum, segons Deutsch (1971), en tot conflicte intervenen tres elements: les persones, el procés i el problema o les diferències essencials que en ell sorgeixen. Per avançar en aquest procés de resolució de conflictes, és important:

- Analitzar els factors que han motivat el conflicte.
- Valorar la percepció del conflicte que tenim les parts implicades.
- Identificar les relacions de poder existents entre les parts enfrontades.
- Buscar formes consensuades de resolució dels mateixos.

3. APLICACIÓ PRÀCTICA

Aquest apartat fa referència a tota la part pràctica de la meua investigació. L'aplicació d'aquesta, juntament amb la fonamentació teòrica m'ha ajudat a analitzar els agents interns i externs que influeixen en l'adquisició de valors i actituds. Així mateix, m'ha permès conèixer les metodologies i estratègies que s'utilitzen en els diferents àmbits. A més a més, he observat cadascuna de les línies d'actuació per tal d'identificar si es treballa en la mateixa direcció en relació a l'ensenyament i aprenentatge de valors positius a través de l'Educació Física i l'esport.

En relació a l'estructura de l'apartat, aquest està subdividit en nou parts. En primer lloc, apareix la contextualització de la recerca, on explico les característiques generals tant de l'escola com del centre esportiu on s'extreuen les dades, així com també la seva mostra. Tot seguit, apareix la metodologia juntament amb el paradigma de l'estudi i els instruments amb els quals he fet la recollida de dades. I finalment, es poden veure l'anàlisi i els resultats, la discussió i les conclusions del treball de recerca.

3.1 CONTEXTUALITZACIÓ

El treball de recerca s'ha dut a terme dins l'assignatura de Pràctiques III realitzades al 4rt curs de Mestre d'Educació Primària en la menció d'Educació Física. El període on s'ha desenvolupat la recerca ha comprès els mesos de gener, febrer i març de 2017.

Aquest estudi s'ha focalitzat a partir de l'observació sistemàtica planificada a les aules de l'escola Pare Algué de Manresa i als camps de futbol del Congost, lloc on hi participen els infants de l'entitat Centre d'Esports Manresa jugant a futbol. Així com també a partir de les entrevistes amb els experts a cadascun dels àmbits.

3.1.1 ESCOLA PARE ALGUÉ

El centre on he realitzat la recerca es diu escola Pare Algué, es troba situada a la comarca del Bages, a la ciutat de Manresa. És un centre públic que va obrir les seves portes el 10 de novembre del 1990. Actualment, hi ha inscrits uns 250 alumnes dels quals el 95% són alumnes de procedència estrangera. En general, la situació socioeconòmica i cultural de les famílies de l'escola és la d'un barri treballador amb un nivell econòmic, cultural i formatiu mig baix. En relació a l'oferta educativa, és d'una línia i aquesta està repartida en deu grups: 3 classes d'Educació Infantil i 7 d'Educació Primària. És una escola pública i es caracteritza com a laica. En relació al paper que aquest centre li atorga a l'Educació Física, s'observa que tenen un compromís ferm amb la importància que té aquesta àrea perquè donen llum verda a tots aquells projectes i activitats esportives que puguin sorgir durant el curs escolar.

3.1.2 CLUB ESPORTIU EXTRAESCOLAR

El club esportiu on els infants realitzen activitat extraescolar és el Centre d'Esports Manresa. És un club de futbol que es va inaugurar l'any 1906 i és el més destacat de la ciutat de Manresa. En ell hi juguen més de 300 jugadors repartits en els 26 equips que disposa l'entitat, aquests van des de l'escoleta fins el primer equip. Els infants del col·legi Pare Algué que militen a l'entitat esportiva hi juguen a l'equip Aleví F, actualment estan situats a la part alta de la classificació, en concret a la 4ª posició.

Els alumnes que formen part de l'observació sistemàtica planificada estan compresos als cursos de 5è i 6è d'Educació Primària i les seves edats van dels 11 als 12 anys. Val a dir que també s'ha observat el comportament i l'actitud de les famílies que acompanyen als infants als entrenaments i partits de futbol on els alumnes participen durant la setmana.

3.1.3 MOSTRA

La mostra representativa es va determinar a partir dels alumnes dels dos últims cursos d'Educació Primària del col·legi públic Pare Algué de Manresa. La mostra quantitativa pretenia determinar el grau d'adquisició dels ítems de la graella d'observació planificada a partir de 6 sessions (3 sessions de 5è i 3 sessions de 6è) els factors que influeixen en l'adquisició de valors i actituds en les classes d'Educació Física. La mostra va ser de 49 alumnes repartits entre els dos cursos (24 de 5è i 25 de 6è).

Així mateix, per tal de poder realitzar la comparativa en el context extraescolar, es va treballar amb la mateixa graella d'observació planificada a partir de la visualització de tres partits de futbol i tres entrenaments, on 5 alumnes (3 de 5è i 2 de 6è) de l'escola juguen a l'entitat esportiva Centre d'Esports Manresa a la segona categoria de l'aleví F. Cal dir també que per a la mostra dels entrenaments i partits es va observar a la totalitat de l'equip.

En relació a les famílies dels infants, i seguint amb la mateixa dinàmica, a partir d'una altra graella d'observació amb diferents variables i sistemes de categories, es va prendre una mostra del seu comportament en tres partits disputats. Cal dir que la mostra representativa dels pares i mares dels infants, no totes les setmanes van ser les mateixes.

Pel que fa a la mostra qualitativa, es van entrevistar dues persones per tal d'ampliar, comparar i profunditzar en aquells aspectes que fan referència a l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport. La mestra d'Educació Física del col·legi públic Pare Algué de Manresa va ser la primera i, posteriorment, es va fer el mateix amb el tècnic de l'equip de futbol.

Un cop fetes les dues entrevistes es pretenia analitzar les dades extretes a partir del punt de vista dels experts en relació al tema d'estudi i observar les diferències entre els dos àmbits, l'escolar i l'extraescolar per tal de verificar si es treballa o no en una mateixa línia. Així mateix, a partir d'aquestes, s'ha pogut saber quins són els objectius, les prioritats, les metodologies i estratègies que fan servir aquests experts per a treballar l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport.

Participats en la recerca	Aplicació de l'estudi	Instruments
Toni Rodríguez (investigador)	3 partits de futbol, 3 entrenaments i 6 sessions de classe	Graella d'observació planificada
Toni Rodríguez (investigador)	Pares i famílies en 3 partit de futbol	Graella d'observació amb variables i categories
Toni Rodríguez (investigador)	Mestra i entrenador	Entrevista

Quadre 1. Aplicació de l'estudi (elaboració pròpia)

3.2 METODOLOGIA I PARADIGMA

Segons Castro i Godino (2011) la metodologia de la investigació és el procediment que es tria per recollir, ordenar i analitzar el context o realitat que s'estudia. Estic d'acord amb aquests autors quan argumenten que els treballs d'investigació amb paradigma mixt tenen un component de tipus interpretatiu en el procés de classificació dels treballs en les diferents categories, mentre que l'estudi de prevalença dels mètodes mitjançant estadístiques descriptives és propi dels mètodes quantitius. Es tracta doncs de qualificar dades qualitatives, assignar números als codis i registrar el número de vegades que apareixen. Analitzar descriptivament dades quantitatives per determinar la freqüència de l'ocurrència i comparar els conjunts de dades obtingudes són procediments característics dels procediments analítics dels mètodes mixtes.

Pel que fa a l'observació sistemàtica planificada, segons Herrero (1997, pp. 1-6) és un procés que requereix atenció voluntària i intel·ligent, orientada per un objectiu terminal i organitzador i dirigit cap a un objecte o subjecte amb la finalitat d'obtenir informació. Aquest consisteix en observar, anotar i analitzar els aspectes més significatius del context que s'està investigant.

L'observació és una eina flexible, rigorosa i amb escassos inconvenients. És una tècnica d'informació que requereix la percepció deliberada de comportaments emesos per unes persones, realitzada per un observador entrenat mitjançant protocols preparats a l'efecte que permetin una anotació sistemàtica, en una situació natural o anàloga en la qual no s'eliciten les respostes (Fernández - Ballesteros, 2004).

Garzo i Martínez Criado, (1988); Herrero (1989); Postic, (1978); Sancho i Hernández, (1985) la denominen l'estratègia fonamental del mètode científic. La qual suposa una conducta deliberada front l'observació quotidiana i casual, amb l'objectiu de recollir dades en base a poder formular o verificar hipòtesis.

En relació a l'àmbit educatiu, segons Fernández Ballesteros (1992) i Anguera (1981, 1983, 1985, 1988) aquesta té com a objectiu contribuir a l'educació integral de l'infant, creant-li un medi educatiu favorable capaç de desenvolupar tant les seves mancances com les actituds més favorables, ja que a partir de l'observació els docents podran actuar. Per tant, és necessari saber que dins l'observació apareixen diversos ítems que hem de conèixer, aquests comporten diferents aspectes que són vitals per dur-la a terme i ens poden ajudar dins i fora de l'aula. Aquests aspectes són: observar-ho tot i observar tothom, observació més individualitzada segons ho cregui convenient el/la docent, però si a l'escola s'observen tot tipus d'activitats i conductes, aquesta haurà d'anar dirigida cap a tots els alumnes, i no només als que mostrin dificultats segons l'observació que es vulgui dur a terme.

Fer l'observació en un marc que la faci possible, és necessari parlar amb el grup de docents i actuar en funció dels resultats per arribar a un canvi a partir de l'observació. Cal saber que només una escola capaç de renovar-se té sentit observar. Per tant, si l'infant veu que hi posem interès, possiblement, l'observació ens haurà servit per motivar-lo i així ajudar-lo a assolir el què realment és capaç de fer.

Tenir una actitud receptiva, l'observació sovint es pot convertir en un hàbit, de manera que el docent ha de ser capaç de veure el senyals d'alerta que pot mostrar l'alumne. A més, si es manté aquest hàbit, el professor progressivament s'anirà enriquint, es tornarà més sensible a les actituds que pugin mostrar els alumnes, i que abans no els donava la importància que tenien.

En relació al paradigma del meu l'estudi, he seguit la mateixa metodologia mixta que destaquen Castro i Godino (2011) emmarcada en un paradigma positivista i interpretatiu, ja que per un costat, he obtingut una recerca estadística a partir de l'observació que m'ha permès comparar i relacionar aspectes entre els diferents àmbits de l'estudi, i per un altre, he conegut les opinions i percepcions que tenen els experts en relació al tema d'estudi.

La manera quantitativa (observació sistemàtica) es basa en l'estadística descriptiva dels fets, això implica tenir clar la freqüència absoluta de cada categoria, ja que a partir d'aquesta estadística he pogut veure amb més claredat la informació extreta. A més, per acabar de fer-ho encara més visual s'han utilitzat gràfiques de barres.

En la qualitativa (entrevistes), aquesta s'ha centrat en agafar aquells aspectes més importants del marc teòric per tal de realitzar les preguntes de l'entrevista. Abans però, les he categoritzat per temes a partir d'una graella. Així que un cop fetes les categories he analitzat les dades extretes i he pogut conèixer la valoració dels experts en relació al tema d'estudi. Així mateix, també he pogut saber quins són els seus objectius, les seves prioritats, les metodologies i estratègies que fan servir per a treballar l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport.

3.3 INSTRUMENTS DE LA RECERCA

Per recollir les dades al llarg del període de pràctiques he utilitzat dos instruments, les graelles per a portar a terme l'observació sistemàtica planificada, i l'entrevista per a conèixer els diferents punts de vista i la seva perspectiva de la mestra d'Educació Física de l'escola i de l'entrenador/a de l'equip de futbol on juguen els infants de l'escola en relació a les metodologies i estratègies que fan servir, si és que ho fan, per a l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport.

3.3.1 DISSENY DE LA TAULA DE CRITERIS I SISTEMES DE CATEGORIES

Al llarg d'aquesta investigació, he utilitzat aquesta tècnica a través de diverses graelles per observar i obtenir informació sobre quins eren els ítems que més es podien observar a través de les sessions de classe, els partits de futbol i els entrenaments on els infants hi participen fora de l'àmbit educatiu. Aquest instrument sistemàtic m'ha permès apuntar i analitzar la freqüència dels diferents criteris i categories de les taules de les graelles.

El procés seguit en la recollida de dades en l'observació sistemàtica ha estat el següent:

L'elaboració d'unes graelles per observar els diferents ítems a tenir en compte en les sessions d'Educació Física, els entrenaments i els partits de futbol on participen els infants i les seves famílies. Aquests ítems m'acosten a observar quina ha estat l'actitud que ha adoptat l'alumnat durant el transcurs de les observacions i quins han estat els valors més i menys observats

(només els elaborats prèviament a les graelles). Així mateix, a partir de les categories i de les seves variables també s'ha observat la situació que s'ha dut a terme, la reacció de l'alumne o el grup d'alumnes i en quin moment s'ha produït. Possiblement, durant les sessions, els entrenaments i els partits de futbol s'han pogut observar diferents valors i actituds positius i negatius, però sent conscient de la gran quantitat dels quals es podien observar, he preferit fixar només els seleccionats a les graelles d'observació, per tal de poder fer un treball d'observació més acurat, o almenys aquest era l'objectiu.

En relació a la tria de variables i categories, tenint en compte el gran ventall de valors que es poden observar a través de l'esport, m'he recolzat en els treballs d'Anguera (1991, 2003), Anguera i Blanco (2003) i Prudente *et al.* (2004). Per al disseny del sistema de categories s'han seguit tres etapes. A la primera es va identificar una llista de criteris a través de l'estratègia empírica deductiva. A la segona fase es va realitzar una delimitació i definició de cada criteri i de les seves categories a partir del recolzament i coneixement de la docent de Mètodes d'investigació amb el posicionament de valors com el respecte, el treball en equip, la perseverança, el compromís cap a les normes, la solidaritat i el diàleg en la resolució de conflictes, ja que per la tipologia de les activitats a observar aquestes poden ser les més adients per a la meua recerca. Per acabar, en la tercera fase el sistema de categories va ser perfeccionat durant la posada en pràctica per tal d'analitzar la seva validesa i fiabilitat. Així mateix, es va determinar la mútua exclusivitat de no solapar cadascuna de les categories de cada criteri que componen el sistema establert del disseny de les graelles.

A continuació es mostren les graelles d'observació sistemàtiques utilitzades a les sessions, la justificació de les mateixes es poden veure a l'annex 4. En primer lloc, es pot observar la taula de criteris i sistemes de categories amb les seves variables utilitzat a l'àmbit educatiu. En segon lloc, es pot observar la taula de criteris i sistemes de categories amb les seves variables utilitzat fora de l'àmbit educatiu, és a dir, en els entrenaments i partits de futbol observats on els infants de l'escola realitzen activitat extraescolar. A diferència de la primera taula, a la segona, els criteris d'observació estan dirigits cap a les famílies dels infants que acompanyen als alumnes als partits de futbol.

Criteri	Categoria	Codi categoria	Descripció
Respecte dins del grup	Respecte entre els companys	R1	Accions i signes de respecte en les decisions dels membres del grup
	No respecte entre companys	R2	Accions de pèrdua de respecte cap als companys del grup
	Respecte / No respecte	R3	Accions individuals dels individus
Respecte envers l'adversari	Respecta als adversaris	R4	Accions de respecte cap al contrari
	No respecte als adversaris	R5 R6	Accions de pèrdua de respecte

	Respecta / No respecta		Accions individuals dels individus
Respecte envers el docent/àrbitre	Respecte	R7	Accions de respecte cap a l'autoritat
	No respecte	R8	Accions de pèrdua de respecte cap a l'autoritat
	Respecte/No Respecta	R9	Accions individuals dels individus
Treball en equip	Coopera	T1	Accions de cooperació grupal
	No coopera	T2	Mostra d'accions de no cooperació dins el grup
	Coopera/No coopera	T3	Accions individual dels individus
Perseverança	Té perseverança	P1	Mostres de perseverança del grup (constància i capacitat d'esforç)
	No té perseverança	P2	Mostres de no perseverança del grup
	Té/No té perseverança	P3	Accions de perseverança dels individus
Normativa	Compleix les normes de joc	N1	Compliment de les regles del joc
	No compleix les normes de joc	N2	Incompliment de les regles del joc
	Compleix/No compleix les normes de joc	N3	Mostres individual dels individus
Solidaritat	És solidari	S1	Mostres de solidaritat del grup (empatitza en les accions errades, presta ajuda)
	No és solidari	S2	Mostres d'accions poc solidàries (burla, ajudar aixecar del terra)
	És solidari/No és solidari	S3	Mostres individuals dels individus
Diàleg en la resolució de conflictes	Diàleg entre el grup	D1	Apareix diàleg en la resolució de conflictes
	No diàleg entre el grup	D2	No s'utilitza el diàleg en la resolució de conflictes (distanciament, baralles)
	Dialoga/No dialoga	D3	Accions individuals dels individus

Taula n. 2 -Disseny de la taula de criteris i sistemes de categories utilitzada amb els alumnes dins i fora de l'aula (elaboració pròpia).

Criteri	Categoria	Codi categoria	Descripció
Comportament vers l'adversari	Respecte equip contrari	F1	Anima l'equip contrari en les jugades amb creativitat
	No respecta equip contrari	F2	Increpa a l'equip contrari
	Sí/No respecta	F3	Accions individuals del pares
Comportaments vers el seu equip	Anima al seu equip	F4	Anima al seu equip en les jugades de creativitat i en les adverses
	Increpa al propi equip	F5	Signes de comportaments despectius
	No anima	F6	Accions individuals dels pares
Respecte cap a l'entrenador/àrbitre	Respecta les seves decisions	F7	Respecta cap a les decisions arbitrals i dels entrenadors (valoració positiva de les indicacions)
	No respecta les seves decisions	F8	Falta de respecte cap a l'àrbitre i els entrenadors (desvaloració de les indicacions)
	No respecta les decisions	F9	Accions individuals dels pares (mostra agressiu/va)

Taula n. 3 -Disseny de la taula de criteris i sistemes de categories utilitzada amb les famílies en l'entorn extraescolar (elaboració pròpia).

3.3.2 ENTREVISTA

En relació a l'entrevista, segons Heinemann (2008) aquesta consisteix en aconseguir, mitjançant preguntes formulades en el context de la investigació o mitjançant un altre tipus d'estímul, per exemple visuals, que les persones objecte d'estudi emetin informacions que siguin útils per a resoldre la pregunta central de la investigació. En aquest sentit, doncs es pot definir l'entrevista com un test d'estímul-reacció.

Pel que fa al tipus d'entrevista, aquesta pot variar d'acord amb les tàctiques que s'utilitzin per a l'apropament i la situació en la qual es desenvolupi. Seguint la guia de Campenhoudt i Quivy (1995), he emprat un model d'entrevista semi estructurat o semi dirigit, ja que no és ni del tot oberta, ni està condicionada per una gran quantitat de preguntes concretes. He treballat a partir d'un guió de preguntes orientatives, relativament obertes, sobre les quals l'objectiu era que la persona entrevistada proporcionés la informació necessària per a l'estudi. Tot i que els autors argumenten que no necessàriament cal seguir un ordre predeterminat per a les

preguntes, en el meu cas, sí que he anat seguint un ordre preestablert per a no perdre informació ni oblidar-me preguntes rellevants. Val a dir que aquestes entrevistes s'han fet de forma individual. És a dir, primer s'ha entrevistat a una persona i després a l'altra. Posteriorment, s'han comparat cadascuna de les respostes dels entrevistats per analitzar els diferents punts de vista sobre un mateix tema.

El procés seguit en la realització i recollida de dades de les entrevistes ha estat el següent:

La realització de les preguntes està fonamentada a partir de la informació recollida al marc teòric del treball, on l'objectiu principal és conèixer de la mà dels experts aspectes referents a l'adquisició de valors. Així mateix, a partir de la informació que aporten comprovar si apareix una mateixa línia d'actuació entre el context escolar i l'extraescolar en relació a l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport. D'altra banda, també conèixer quines metodologies i estratègies fan servir per a la seva adquisició.

A continuació es mostra la guia semi estructurada de preguntes feta servir a les entrevistes amb els experts.

PREGUNTES
Què són per a tu els valors en la societat? Quin significat li dones al terme valor?
De quina manera penses que es pot orientar la pràctica d'esport perquè garanteixi uns efectes positius a l'hora d'adquirir valors i actituds?
Com penses que la societat actual pot influenciar en els infants davant conductes negatives? <i>En cas de no obtenir resposta:</i> Penses que la societat actual pot influenciar als infants a adoptar conductes consumistes, individualistes amb situacions de risc a cometre conductes violentes, a patir desequilibris mentals o emocionals, ser objecte de situacions de fracàs escolar, o fins i tot de patir exclusió social?
Com creus que l'àrea d'Educació Física i l'esport pot ser privilegiada per a l'adquisició de valors i actituds? Per què? Explica algun exemple que t'ho faci pensar.
Com creus que s'han de treballar els contravalors a l'aula? Per exemple, quan un alumne fa trampa durant un partit o menysprea a un altre... Com penses que l'actitud del docent és rellevant en la formació de la persona en relació a l'adquisició de valors i actituds positives?
Com penses que haurien d'actuar les famílies, amics, escola etc...(agents socials) per promoure les actituds positives i fer front als contravalors? Podries posar algun exemple?
Quines metodologies utilitzes per implicar l'infant en l'adquisició de valors? Posa exemples
Quin tipus de planificació es té en compte per promoure l'adquisició de valors? Posa exemples
Has fet alguna formació vinculada a l'aprenentatge i promoció d'actituds efectives a través de l'àmbit educatiu o social? Explica la teva experiència
Com a tècnic i responsable d'un equip, quines són les teves prioritats i objectius durant la temporada?
Des del teu punt de vista, quins dels següents factors penses que són els més rellevants en l'adquisició de valors positius? El docent, el context, l'escola, la família i els mitjans de comunicació. Raona la resposta

Taula n. 4- Guia de preguntes semi estructurada feta servir a les entrevistes (elaboració pròpia).

*Veieu el quadre de contingut de les preguntes a partir dels autors de referència a l'annex 7.

4. ANÀLISI DE DADES

En aquest apartat s'explica el procediment dut a terme per a l'anàlisi de les dades obtingudes a partir dels dos instruments emprats. En primer lloc, en relació a l'observació sistemàtica planificada, a partir dels resultats de les graelles de criteris i sistemes de categories amb els 8 criteris per als infants i 3 criteris per a les famílies dels infants, he fet el buidatge a partir de 3 taules del programa Microsoft Word* per tal de tenir comptabilitzats els resultats de les 6 observacions fetes a l'escola (3 sessions a 5è i 3 sessions a 6è). Així mateix, també 3 entrenaments fora de l'àmbit educatiu i 3 partits disputats (dos d'ells com a local i un com a visitant). Aquesta taula m'ha servit per visualitzar totes i cadascuna de les freqüències que he anat observant i marcant a través de les sessions (número de vegades que es produeix la conducta). Seguidament, aquests resultats els he acompanyat d'unes gràfiques de barres realitzades amb el programa Microsoft Exel, on s'ha explicat quina ha estat la freqüència de cadascun dels criteris observat. Val a dir que els resultats d'aquestes gràfiques m'han permès analitzar i fer comparatives al següent punt del treball.

En relació a les entrevistes amb els experts, en primer lloc, he fet les transcripcions* de cadascuna d'elles i, posteriorment, he realitzat el buidatge de la informació mitjançant diverses taules d'anàlisi d'entrevistes*. Per tal d'analitzar la informació de cadascuna de les categories, he partit la taula en tres columnes, a la primera he col·locat la categoria o criteri triat prèviament al guió de l'entrevista, a la columna del mig he posat la definició i/o descripció del que ve a dir la persona entrevistada i, finalment, a la tercera columna apareix la citació textual de la persona entrevistada. Aquesta estratègia m'ha permès estructurar les idees principals dels experts mitjançant els criteris desenvolupats prèviament a partir del marc teòric. Això m'ha facilitat analitzar i contrastar cadascuna de les respostes a l'apartat de discussió i he pogut comparar el punt de vista de cadascun d'ells amb el que diuen els autors de referència citats al marc teòric.

*Veieu Buidatge dels resultats de l'observació sistemàtica planificada a l'annex 4.

*Veieu Transcripcions de les entrevistes a l'annex 5.

* Veieu Taules d'anàlisi de les entrevistes a l'annex 6.

4.1 RESULTATS DE L'ESTUDI

Una vegada explicats els dos instruments emprats per investigar al voltant de la part empírica de la meua recerca, és hora d'examinar i analitzar els resultats obtinguts. Per tant, tot seguit, s'exposa la informació adquirida amb l'objectiu d'acostar-me a la realitat del context en el qual he observat. Val a dir que s'ha seguit l'ordre establert de l'apartat anterior en relació als instruments esmentats. És a dir, en primer lloc, es poden observar les dades estretes a través de l'observació sistemàtica planificada i, tot seguit, les dades de les entrevistes amb els experts. A l'apartat 7* de l'annex es poden veure les gràfiques de barres a partir dels **8 criteris** observats dins i fora de l'aula (alumnes i família) amb una comparativa entre els diferents àmbits. Així mateix, a l'apartat 6 de l'annex es poden veure les taules d'anàlisi de les entrevistes.

4.1.1 RESULTATS DE L'OBSERVACIÓ SISTEMÀTICA PLANIFICADA

Taula 1. Respecte dins el grup		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	226 conductes observables	100 %
Grup de 5è	42 mostres de respecte entre ells	18,5 %
	2 conductes de pèrdua de respecte individuals	0,8 %
Grup de 6è	58 mostres de respecte entre ells	25,6 %
	3 conductes de pèrdua de respecte individuals	1,3 %
Entrenaments	50 mostres de respecte entre ells	22,1 %
	3 conductes de pèrdua de respecte individuals	1,3 %
Partits	57 mostres de respecte entre ells	25,2%
	10 conductes de pèrdua de respecte individuals	4,4 %

Taula 2. Respecte envers l'adversari		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	170 conductes observables	100 %
Grup de 5è	21 mostres de respecte entre ells	12,3 %
	3 conductes de pèrdua de respecte individuals	1,7 %
Grup de 6è	40 mostres de respecte entre ells	23,5 %
	2 conductes de pèrdua de respecte individuals	1,1 %
Entrenaments	40 mostres de respecte entre ells	23,5 %
	13 conductes de pèrdua de respecte individuals	7,6 %
Partits	43 mostres de respecte entre ells	25,4 %
	8 conductes de pèrdua de respecte individuals	4,7 %

Taula 3. Respecte envers el docent/àrbitre		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	158 conductes observables	100 %
Grup de 5è	35 mostres de respecte	22,1 %
Grup de 6è	37 mostres de respecte	23,4 %
Entrenaments	30 mostres de respecte	18,9 %
	1 conducta de pèrdua de respecte individual	0,6 %
Partits	52 mostres de respecte	32,9 %
	3 conductes de pèrdua de respecte individuals	1,8 %

*Veieu els resums de les taules a l'annex 7.

Taula 4. Treball en equip		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	270 conductes observables	100 %
Grup de 5è	46 mostres de cooperació	17 %
Grup de 6è	62 mostres de cooperació	22,9 %
	2 conductes de manca de cooperació	0,7 %
Entrenaments	40 mostres de cooperació	14,8 %
	3 conductes grupals de manca de cooperació	1,1 %
	10 conductes individuals de manca de cooperació	3,7 %
Partits	57 mostres de cooperació	21,1 %
	7 conductes grupals de manca de cooperació	2,5 %
	43 conductes individuals de manca de cooperació	15,9 %

Taula 5. Perseverança		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	161 conductes observables	100 %
Grup de 5è	11 conductes de perseverança	6,8 %
	3 conductes grupals de falta de perseverança	1,8%
	2 conductes individuals de falta de perseverança	1,2%
Grup de 6è	18 conductes de perseverança	11,1%
	10 conductes grupals de falta de perseverança	6,2 %
	6 conductes individuals de falta de perseverança	3,7%
Entrenaments	50 conductes de perseverança	31%
Partits	46 conductes de perseverança	28,5%
	5 conductes grupals de falta de perseverança	2,5%
	10 conductes individuals de falta de perseverança	15,9%

Taula 6. Normativa		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	205 conductes observables	100 %
Grup de 5è	41 mostres de compliment de normes de joc	20%
	2 conductes d'incompliment de norma	0,9%
Grup de 6è	38 mostres de compliment de normes de joc	18,5%
	2 conductes d'incompliment de norma	0,9%
Entrenaments	50 mostres de compliment de normes de joc	24,3%
	10 conductes d'incompliment de norma	4,8%
Partits	57 mostres de compliment de normes de joc	27,8%
	5 conductes d'incompliment de norma	2,4%

Taula 7. Solidaritat		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	88 conductes observables	100 %
Grup de 5è	18 conductes solidàries	20,4%
Grup de 6è	22 conductes solidàries	25%
Entrenaments	20 conductes solidàries	22,7%
	3 conductes insolidàries individuals	3,4%
Partits	11 conductes solidàries	12,5%
	14 conductes insolidàries individuals	15,9%

Taula 8. Diàleg en la resolució de conflictes		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	152 conductes observables	100 %
Grup de 5è	42 mostres de diàleg entre el grup	27,6%
	1 conducta individual de no dialogar	0,6 %
Grup de 6è	52 mostres de diàleg entre el grup	34,2%
Entrenaments	20 mostres de diàleg entre el grup	13,1%
	6 conductes individuals de no dialogar	3,9%
Partits	12 mostres de diàleg entre el grup	7,89%
	19 conductes individuals de no dialogar	12,5%

Taula 9. Comportament de les famílies vers l'adversari		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	38 conductes observables	100 %
Família	35 mostres de respecte vers equip contrari	92,1%
	3 conductes de falta de respecte individuals	7,9%

Taula 10. Comportament de les famílies vers el seu equip		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	97 conductes observables	100 %
Família	82 mostres d'ànim cap al seu equip	84,5%
	6 conductes increpants cap al seu equip	6,1%
	9 conductes individuals de no animar al propi equip	9,2%

Taula 11. Respecte cap a l'entrenador/àrbitre		
Àmbits d'observació	Freqüència d'observació	Percentatge
Total	49 conductes observables	100 %
Família	26 mostres de respecte	53%
	2 conductes de falta de respecte grupals	4%
	21 conductes de falta de respecte	42,8%

4.1.2 RESULTATS DE LES ENTREVISTES

En aquest apartat es presenta la descripció de les dues entrevistes, les quals parteixen de la seva transcripció duta a terme. Per tal d'extreure les dades s'han elaborat dues taules* per classificar el seu contingut basades en els diferents punts del marc teòric que es troben a continuació:

Indicadors d'anàlisi	Entrevista mestra	Entrevista Entrenador
Conceptualització del terme valor en la societat actual	“Els valors en la societat són ideals abstractes fonamentats per creences i coneixements que la persona va adquirint i construint a partir de les seves experiències durant la seva vida”. Són autoconcepcions que l'individu té de sí mateix, dels demés i de la resta del món, per les quals tria i actua d'una determinada manera i no d'altra.	“Concepcions compartides del que és desitjable, són ideals acceptats per la comunitat que influeixen en el comportament dels seus membres, els quals han de treballar-se en les corresponents actituds, normes i hàbits de conducta davant de situacions concretes tals com els exemples que ha posat com poden ser ajudar a una persona gran o respectar la diferència amb les persones i acceptar a tothom tal i

		com és”.
Orientació de la pràctica esportiva per garantir efectes positius a l'hora d'adquirir valors i actituds	“És necessari treballar a partir de jocs i activitats cooperatives i competitives on la clau està en la intervenció del docent donant temps per a la reflexió i el diàleg en un bon clima de treball”.	A través de les activitats i exercicis planificats (activitats únicament dirigides a l'aprenentatge del futbol) sense treballar directament els valors, per si sols aquests ja es treballen i afloren, ja que quan un infant incompleix alguna norma o trepitja la zona dels contravalors ell immediatament el reconduïx davant la resta de jugadors i això fa que tothom ho vegi i serveixi per a que es tingui en compte aquest aspecte i llavors argumenta que amb aquesta pràctica ja es garanteixen efectes positius.
La influència de la societat actual en els infants davant conductes negatives	“Els infants passen moltes hores davant l'ordinador i cada vegada es perd més la comunicació directa amb la persona cara a cara”. “Els mitjans de comunicació mostren allò que sembla que ven i capta més l'atenció del públic i per tant, són els causants de moltes de les accions que reproduïxen els infants”.	“El paper dels mitjans de comunicació i, en especial, de la televisió, té una enorme influència en els més petits, ja que aquets capten totes les accions ja siguin dolentes o bones dels jugadors famosos i després el que fan és imitar i reproduïr aquestes mateixes accions”.
L'àrea d'Educació Física i l'esport com a privilegiada en l'adquisició de valors i actituds	“L'àrea d'Educació Física no és la més privilegiada per a treballar l'adquisició de valors i actituds. Aquesta tasca s'ha de fer de forma col·lectiva amb tot el claustre. És a partir d'aquest treball en equip amb els companys i companyes del centre que es podrà millorar el clima emocional i de benestar social i a partir d'aquí es podrà treballar l'adquisició de valors i actituds positives”.	“Des de l'esport es poden treballar els valors molt bé, ja que a través d'aquest es desperten moltes passions i té un gran potencial motivador entre els nens i nenes. Tot i així, des de qualsevol àrea del Currículum també es poden treballar molts valors, però argumenta que fer-ho des de l'esport és molt més divertit”.
Treball de contravalors	“És molt important la part del diàleg i de reflexió amb els infants en moments en els quals es poden veure aquests contravalors”.	“És molt important la part del diàleg i de reflexió amb els jugadors en moments en els quals es poden veure aquests contravalors als entrenaments i partits. A més a més, és de vital importància donar temps per aquesta part de reflexió i els nens aprenguin valors des de la pràctica afavorint una lectura constructiva que els ajudi a madurar com esportistes”.
Actitud del docent/entrenador en el paper de formador	“El docent és una peça clau en l'adquisició de valors i actituds perquè és on el nen o la nena es fixarà per a crear el seu perfil. És a dir, que l'èxit d'una intervenció educativa no es troba només en el seguiment del contingut o les activitats que s'hi promouen, sinó que té molt a veure amb les persones que hauran d'implementar-ho amb el seu perfil personal i professional, el seu tarannà personal, les relacions que mantingui amb l'alumnat i la seva actitud davant d'ells. D'altra banda, dóna molta importància a la família i al context”.	“El context esportiu és molt important i l'ha de controlar en tot moment, ja que és un mirall per als pupils”. A més de l'actitud general, també tinc cura de la relació que s'estableix amb els jugadors, les demostracions que realitza, la seva participació en les activitats, la forma d'informar i comunicar-se amb l'equip, els mecanismes de control del grup, la forma de resoldre els conflictes, els elogis i correccions que estableix, la seva actitud davant un partit, la seva actitud davant l'àrbitre, la importància que dóna al resultat i la relació que adopta amb les famílies són per ell aspectes claus en la transmissió de valors positius.
Actuació de les famílies en la promoció d'actituds positives	“Parlar molt amb el nen i la nena i reflexionar sobre tot allò que ha passat. És tracta d'aprofitar totes aquelles coses que passen per treballar els contravalors i orientar-los en l'adquisició de conductes que els facilitin la	La pressió i els nervis que condueixen als contravalors que afloren dels infants en els enfrontaments els hi atribueixo als pares i familiars directes”, molts pares volen fer dels seus fills estrelles del futbol. Així mateix, argumenta que les

	convivència entre ells”.	conductes que més afloren des del pares són més negatives que no pas positives i caldria potenciar l'optimisme i punts forts dels seus fills que no pas recriminar sempre les carències esportives que pugui tenir.
Metodologies d'implicació de l'infant en l'adquisició de valors	“El diàleg i la reflexió”, aquests són dos dels pilars fonamentals. Així mateix, considera important la participació activa de l'alumnat en la creació de normes per tal d'involucrar-los en el procés d'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds.	“Aprofito la mecànica de les activitats que ensenyo per corregir als meus jugadors quan fan aflorar contravalors. Per tant, l'única metodologia que faig servir és el diàleg i la reflexió”.
Planificació en l'adquisició de valors	“No faig cap planificació durant el curs escolar que faci referència a un treball d'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport”.	“No planifico cap activitat exclusivament per al treball d'adquisició de valors i actituds a través del futbol”.
Formació vinculada a l'aprenentatge i promoció d'actituds efectives	“Mai he participat en cap d'activitats d'aquesta mena”.	“Reconec que mai he assistit a cap curs d'aquest tipus”.
Prioritats i objectius	“En el cas de ser l'entrenadora d'un equip, el meu objectiu prioritari seria que els nens i nenes a través del joc aprenguessin i s'ho passessin bé fent esport”.	“D'una banda, l'objectiu principal és formar als jugadors per tal que n'aprenguin, però d'altra banda, l'objectiu en coberta és guanyar cada partit i després, a partir de la victòria vindran totes les altres coses tals com jugar bé, gaudir del partit, etc”.
Factors més rellevants en l'adquisició de valors positius	“Tots i cadascun dels factors esmentats (el docent, el context, l'escola, la família i els mitjans de comunicació) són igual d'importants i han d'anar junts per tal que els infants adquireixin una formació integral”.	“Els factors més rellevants són l'escola i la família, ja que els nens i nenes passen moltes hores a l'escola i és allà on es crea el context necessari per tal de tenir l'oportunitat de reflexionar, prendre decisions i aprendre a través de l'aprenentatge de valors i actituds positives”. Així mateix, atribueix a la família un pes important juntament amb l'escola, ja que és el nucli on es desenvolupa l'infant i és allà on s'inicien en l'acceptació de normes i altres aspectes derivats de la cultura.

4.2 DISCUSSIÓ

En el següent apartat es mostra la discussió de la investigació tenint en compte els resultats obtinguts a través de l'observació sistemàtica planificada i les entrevistes amb els experts. L'objectiu del mateix persegueix establir relacions comuns i diferents entre els dos àmbits d'estudi tot relacionant-lo amb la informació del marc teòric. Aquestes relacions permetran observar si entre els dos àmbits existeix una mateixa línia d'actuació en relació a l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport.

El clima moral d'un centre o entitat segons Puig (1999) és allò que sempre s'està respirant. L'educació moral no és un treball en solitari, és un treball col·lectiu fet en el si d'una comunitat que ha d'expressar valors i ha de ser democràtica. Les dades de l'estudi indiquen que tant a l'escola com a les activitats extraescolars, els infants adquireixen a través de l'esport conductes positives però també s'han observat molts contravalors en els dos àmbits. Tal i com es pot observar als gràfics que fan referència al respecte cap als companys, adversaris i persones que formen part del context, els infants han tingut moltes mostres de respecte tals com saludar-se, donar-se la mà i animar-se entre ells. Així mateix, s'han vist mostres d'humilitat, d'admiració, de generositat, d'empatia amb els perdedors i els més desfavorits, mostres de gratuïtat i fins i tot han acceptat la derrota. Els resultats d'aquestes conductes arriben al 91,1% del percentatge cap a aquest criteri. Però d'altra banda, també s'han observat moltes conductes que no fan explícit el fairplay dins del joc tals com excloure als menys hàbils, insultar-se, barallar-se, riure's d'un company/a o de l'adversari entre altres amb un percentatge del 8,6% del total. Garcia Ferrando (1990) o Pilz (1995), han assenyalat que l'esportivitat s'està perdent en l'esport juvenil degut a que els entrenadors i els pares posen èmfasi excessiu en el resultat i en la victòria a qualsevol preu. És per això que em posiciono en la línia de Valiente (2001) el qual assegura que la participació en competicions esportives no garanteix la formació del caràcter o l'adquisició de l'esportivitat. Per tant, penso que perquè les competicions esportives arribin a ser un element educatiu per als joves s'ha de replantejar la iniciació esportiva a les classes d'Educació Física, la forma com els entrenadors organitzen els entrenaments i dirigeixen els partits, la forma de com participen els pares i la resta d'espectadors i els models que ofereix l'esport professional.

Pel que fa a les conductes que fan referència al treball en equip, les dades demostren que els infants a l'escola tenen més conductes positives de cooperació que no pas en les activitats extraescolars en números totals. Aquesta dada ve reforçada per les activitats plantejades per la docent, ja que utilitza metodologies cooperatives. Un exemple significatiu pot ser que el gol en un partit no puja al marcador si tots els jugadors no participen a la jugada. En relació a aquelles mostres de no cooperació entre els membres, aquestes s'han vist majoritàriament en els entrenaments i partits de futbol, aquesta dada es relaciona directament amb el rol que adquireix l'entrenador en relació a com afrontar la competició, ja que en molts moments de partits eren sempre els mateixos infants els que no jugaven en equip. En general, els percentatges es decanten cap a les conductes més cooperatives que no pas de falta de cooperació amb 75,9% mostres de cooperació per 24% de no cooperació. El Model conceptual de cohesió de Carron (1982), parla d'estratègies similars a les quals argumenta la docent, a través de factors personals, ambientals, de lideratge i de l'estructura de funcionament de

l'equip que actuen en la cohesió del grup en l'esport. La intenció d'aquests 4 factors genera un procés dinàmic que canalitza la cohesió en dos direccions: cap a la tasca, amb un itinerari associat a la consecució de metes i objectius de rendiment; i a la social, amb un itinerari vinculat als aspectes més interpersonals del grup (afiliacions, companyonia, recolzament social, etc.). Des del meu punt de vista, aquestes metodologies són totalment positives perquè asseguruen el desenvolupament social de l'infant i la seva participació en les activitats. En contraposició a aquest criteri observat, els resultats de la perseverança en aquest estudi demostren que és a les activitats extraescolars on els infants mostren més força de voluntat en les seves accions. Algunes mostres observades han estat caure al terra i aixecar-se, perdre una pilota i no baixar el cap, fallar un gol i continuar sense baixar les mans, etc. En aquest cas, en els entrenaments els infants repeteixen les jugades fins que aquestes es fan de forma correcte. Així mateix, en tot moment l'entrenador encoratja i anima els infants amb retroalimentacions positives. En general els percentatges oscil·len cap a conductes més perseverants que no pas de manca d'aquesta (77,6% per 22,3%). Navarro (2003) argumenta que és important tenir estratègies per tal d'encoratjar i motivar els infants i així poder assolir els objectius plantejats. Covington i Omelich (1979) argumenten que els alumnes utilitzen estratègies tals com tenir una participació mínima, demorar la realització o no fer ni l'intent de fer la tasca, per tal de fracassar amb honor, és a dir per la llei del mínim esforç per no caure en una gran humiliació. Des del meu punt de vista, valoro positivament el posicionament de Navarro (2003), ja que dóna importància a conèixer a l'alumnat i demanar només allò que pot donar i no sobrepassar els límits, sinó pot arribar a empitjorar el rendiment acadèmic de l'alumnat i perdre les ganes de fer esport.

En relació al compliment de la normativa, els resultats obtinguts demostren que tant a les classes d'Educació Física on els alumnes jugaven competicions de voleibol com en els entrenaments i partits de futbol, hi ha una similitud amb un lleuger augment dels segons (38,5% per un 52,1%). En els dos àmbits els alumnes han respectat l'autoritat i la normativa. Tot i així, han aparegut algunes mostres d'incompliment com per exemple l'intent d'enganyar al col·legiat simulant un penal, la pèrdua de temps simulant una lesió, enganyar al docent, entrenador o àrbitre en determinades jugades de partit per benefici propi, etc. En general, els percentatges demostren que han hagut moltes més mostres de compliment de les normes amb un 90,08% per 9,22%). En relació a l'aprenentatge social de l'infant cap a les regles i normes, Linaza (1989) argumenta que els infants adquireixen des de la seva infantesa una gran quantitat de coneixements sobre el seu món social. Aquestes normes i valors es veuen reflectides en les activitats infantils que juguen un rol important en el desenvolupament i socialització dels nens. Tico (2000) recomana adaptar la pràctica a les característiques dels infants. És a dir, adaptar el reglament a les capacitats físiques i cognitives dels infants per a facilitar l'aprenentatge esportiu, introduint progressivament el reglament sense estrès, de forma que permeti jugar. Per tant, penso que el reglament en les activitats escolars i extraescolars, més que un contingut d'aprenentatge esportiu, hauria de passar a ser un recurs didàctic que provoqui adaptacions dels subjectes a les diferents situacions i que permetin que el jugador sigui capaç d'aconseguir el seu objectiu. És per això que penso que les condicions no han de ser rígides com a les competicions formals, les quals faran augmentar la capacitat de resposta i motivació.

Sobre el tema de la solidaritat, els resultats demostren que apareixen més conductes solidàries en l'àmbit educatiu que no pas a l'extraescolar amb un 45,4% per un 35,2%. Algunes mostres han sigut aixecar a un company del terra, jugar amb un company amb menys habilitat pel simple fet d'ajudar-lo i altres com desestimar un punt per no tenir la certesa del mateix. En relació a les mostres insolidàries, algunes han estat no llençar la pilota fora mentre un infant està al terra, no voler jugar amb companys amb inferioritat tècnica i altres han estat la falta d'empatia en molts moments de pràctica. En general, en l'estudi els percentatges demostren que han hagut més conductes solidàries que no pas insolidàries (80% a 20%). Amengual (1993) argumenta que la solidaritat és una condició de l'ésser humà que complementa les actituds socials de la persona, de manera que quan un subjecte és solidari amb els altres, manté una naturalesa social en l'entorn en el que es desenvolupa personalment. En la mateixa línia Peukert (1978) apunta que no es defineix des d'una suposada dimensió formal d'universalitat, sinó des del compromís del desfavorit. En aquest sentit penso que tant la docent com l'entrenador haurien de mostrar models solidaris en els seus contextos, ja que són uns models a seguir. Els seus hàbits i maneres de pensar molt sovint són imitats pels infants en un intent de assemblar-se a ells. Aquests exemples els poden convidar a fer bones accions des de la infantesa.

En relació al gràfic 8, el qual mostra les conductes observades en moments de conflictes, els resultats demostren que els infants dialoguen més a l'escola que no pas en moments de partit a l'hora de resoldre els seus conflictes. Les empentes, escridassades i insults han estat algunes mostres en l'augment de conductes negatives que poden augurar a pensar que la competició els fa crispar els ànims. Els resultats demostren que han aparegut més conductes positives amb un percentatge del 82,8% per un 17,1% del total. En el seu estudi Baric i Bucik (2009) mostren resultats similars a aquest i argumenten que el clima motivacional generat per l'entrenador és un clar conductor d'actituds, intencions o comportaments esportius i antiesportius, ja que els esportistes entrenats per tècnics amb orientacions cap a la tasca es relacionen amb conductes proesportives i els que són dirigits amb tendències cap a l'ego solen suportar major nivell d'estrès. Casamayor (1999, P. 19) considera el conflicte com un fenomen normal i no necessàriament negatiu, el qual és bo per al desenvolupament de l'individu. Mendel (1974) en la mateixa línia argumenta que és l'estat natural de l'home i que no es pot eliminar, en tot cas es pot regular i canalitzar. Així mateix, comenta que els conflictes s'han d'afrontar i resoldre de forma no violenta, per això és precís aprendre certes estratègies. Tenint en compte aquestes premisses trobo interessant l'apunt de Casamayor (1999, p.21) el qual recomana crear espais i dissenyar situacions reals on els infants a través dels conflictes puguin executar de forma pràctica i aprendre de forma positiva la seva resolució.

Les gràfiques 9, 10 i 11 fan referència al comportament de les famílies en moments de partit, en aquestes els resultats demostren que han tingut un comportament relativament normal amb conductes de respecte cap a l'equip contrari i d'ànims cap els seus fills amb un percentatge del 77,7%. Tanmateix, les gràfiques reflecteixen algunes conductes negatives tals com desaprovar les decisions arbitrals o criticar la pèrdua de pilota d'un infant en comptes d'animar-lo amb un percentatge del 22,2% del total. Així mateix, en l'estudi també s'ha observat que mai s'ha valorat el bon joc del contrari i sí s'ha menyspreat el propi. Lee i Cook (1990) en el seu estudi argumenten que un mal aficionat no només provoca d'anys en el seu

equip, sinó en la resta de participants. Segons els autors no són poques les ocasions que es perden el respecte cap a entrenadors, jugadors i àrbitres, ja que la majoria de pares i mares insulten i ho confirmen en les seves declaracions. Per tant, em posiciono en la mateixa línia que Lamonedada i altres (2014) quan argumenten que és bo potenciar l'optimisme i els punts forts dels infants i no centrar-se sempre en les carències dels infants i els errors arbitrals.

Pel que fa als aspectes comuns entre els entrevistats, en relació a la pregunta de què són per a ells els valors en la societat, els dos coincideixen amb Prat i Cano (2013) quan argumenten que són ideals abstractes i comportaments desitjables que calen assolir per a contribuir i conuiu en una societat justa i responsable. Trobo molt positiu que persones com elles que estan al càrrec d'infants en aquestes edats tinguin aquest pensament, ja que això contribuirà de forma positiva en la formació del caràcter d'aquest jovent.

Un altre dels aspectes comuns entre els dos entrevistats té a veure amb la pregunta de com pensen que la societat actual pot influenciar en els infants davant conductes negatives. Els dos estan d'acord en dir que les noves tecnologies i els mitjans de comunicació en especial són un dels factors més rellevants avui en dia. En aquesta línia Cano i Prat (2013: p. 44) no obliden l'enorme influència que tenen en l'àmbit de l'esport en els més joves, ja que aquests mostren molt sovint aquells actes violents que es produeixen dins i fora dels terrenys de joc. Savater (1997: p. 61) afirma que la televisió constitueix un enorme potencial educatiu, és per això que recomana educar en la utilització dels mitjans de comunicació a partir d'una aproximació crítica. En aquest sentit penso que des de l'escola esdevé important formar a l'alumnat com a usuari crític i reflexiu de la informació que s'ofereix en els mitjans de comunicació.

En relació a com treballar els contravalors, els dos argumenten que ho porten a terme a través del diàleg i la reflexió. En aquest sentit aprofiten totes aquelles ocasions on es veuen aquests contravalors per a poder-los corregir. El GREF d'Educació Física (2013) argumenta que els contravalors s'associen ràpidament a la pràctica esportiva i que és responsabilitat dels adults corregir i ensenyar aquells valors que facilitaran la convivència. En la mateixa línia Prat (2010) aprofundeix en els aspectes derivats de la pròpia actuació, es refereix a reflexionar sobre la seva participació en les activitats, les demostracions que realitza, la forma d'informar i de comunicar-se, la importància que dona al resultat, la relació amb les famílies i l'actitud cap a l'àrbitre entre moltes altres. Van Manen (1998) reconeix i anomena a aquests aspectes com el tacte o sensibilitat pedagògica del professorat. En aquest sentit, després d'observar els infants tant dins com fora de l'àmbit educatiu he pogut comprovar que la docent i l'entrenador constitueixen uns dels agents més importants.

Un altre dels aspectes comuns entre els dos entrevistats fa referència a la metodologia que utilitzen per implicar als infants en l'adquisició de valors, ja que els dos argumenten que ho fan a través del diàleg i la reflexió. Algunes de les seves estratègies passen per jocs cooperatius i altres amb mecanismes de debat que proporcionen espais de reflexió. Val a dir que aquestes últimes sempre s'ha dur a terme arran de conflictes de comportament greu dels infants. Prat i Cano (2013) insisteixen en aquesta metodologia i argumenten que aquests aspectes són fonamentals, tot i que molt sovint, en l'Educació Física i l'esport s'ha tendit a treballar menys el diàleg i la reflexió pel poc temps de pràctica. Per tant, el que exposen els autors és el que s'ha pogut observar a través de les observacions en aquest estudi i trobo que és una bona estratègia, ja que la implicació dels infants en aquests debats fa que hagin de solucionar de forma pacífica el conflicte. Raths, Harmin i Simon (1967) a més d'aquestes metodologies

també plantegen altres estratègies com els diàlegs clarificadors on plantegen preguntes i obliguen als infants a respondre i reflexionar sobre les respostes proporcionades. Puig (1995: p. 66) també ens parla de les frases incomplertes, amb les quals l'alumnat a partir de les seves creences, opinions i preferències completa les frases i l'ajuden a reflexionar sobre el tema.

La planificació és un altre dels aspectes comuns entre els entrevistats, tot i que aquesta brilla per la seva absència. Giménez (2006) i Wandzilak (1985) argumenten que per tal d'oferir un esport formatiu i un ensenyament de qualitat no només de dotar al jugador de bona tècnica i tàctica i una bona preparació física i humana, no ens hauríem de recolzar només en bones intencions, ja que el foment de valors no s'aconsegueix de forma casual, sinó que cal tenir una planificació, intervenció ajuts i una valoració. Lamonedà (2015: p. 7) enumera principis bàsics en la planificació tals com l'anàlisi del context de la intervenció, l'organització del treball, metes, activitats, paper dels participants, temps de pràctica, recursos, seguiment, revisió d'assoliments, avaluació de resultats i transferència a un context real. Tenint en compte els resultats obtinguts en aquesta pregunta penso que degut a la importància que aquesta planificació té, seria interessant que els dos professionals es formessin per tal d'orientar la seva tasca en la temàtica de l'educació en valors, formació com la que proposa Prat (2001) on inclou en el pla d'estudis mòduls específics que abordin aquest tipus de contingut. Lligat amb això, cal destacar que cap dels dos entrevistats no ha realitzat mai cap formació vinculada a l'aprenentatge i promoció d'actituds efectives. Per tant, trobo interessant que participin en seminaris de sensibilització per tal de millorar la seva competència.

En relació a l'actuació de les famílies en la promoció d'actituds positives, la docent torna a donar importància al parlar molt amb l'infant i reflexionar sobre tot allò que passa. És tracta d'aprofitar aquelles coses que passen per treballar els contravalors i orientar-los en l'adquisició de conductes que els facilitin la convivència entre ells. Per tant, la docent segueix la línia de Prat i Cano (2013) amb els elements fonamentals del diàleg i la reflexió. En canvi, l'entrenador atribueix molts dels conflictes que tenen els infants als seus familiars directes. És a dir, atribueix la pressió i els nervis que pateixen aquests infants durant els partits al comportament dels pares. L'estudi de Segrave (1993) fa analogia amb el que diu l'entrenador quan afirma que un factor que crispa l'atmosfera moral és l'interès de les famílies per fer dels seus fills estrelles, ja que això es deu a una frustració dels progenitors dels seus somnis no aconseguits. Oferir recolzament des de la grada pot arribar a ser negatiu pel jugador, ja que pot convertir-se en un element d'estrès. Per tant, penso que des de la grada els pares sempre haurien de mostrar conductes positives d'ànim cap als seus fills.

En relació a quins factors pensen que són els més rellevants en l'adquisició de valors positius (l'escola, els docents, el context, la família i els mitjans de comunicació), la docent no es decideix per un en concret, afirma que tots i cadascun d'ells són iguals d'importants i han d'anar junts per tal que els infants adquireixin una bona formació integral. Per tant, la docent es posiciona en la línia d'autors com Jacobs i Knoppers i Webb (2013) els quals en el seu estudi argumenten que no hi ha un consens sobre la identificació dels principals. Aquests entre molts d'altres destaquen la intervenció del docent, la metodologia, el clima, la família i els mitjans de comunicació com a factors més rellevants. Per contra, l'entrenador argumenta que l'escola i la família són els més rellevants. Savater (1997) en la mateixa línia argumenta que la primera influència del nen es produeix en el seu entorn familiar, això és degut al gran poder que l'ambient familiar té per a l'afectivitat que implica i a l'educació vivencial no discursiva que

ofereix. Així mateix, l'entrenador també es posiciona en la línia del GREF d'Educació Física (2013) on argumenten que l'escola ha d'assumir una funció reproductora de valors, la qual a més, ha de complir amb una funció transformadora i crítica respecte a la societat. Així doncs, penso que tant l'escola com la família i tots els altres factors esmentats han de promoure en els infants unes actituds i uns valors positius, a més de potenciar la formació d'una autonomia moral del subjecte, mitjançant la promoció d'un esperit crític i lliure.

Pel que fa a quines són les seves prioritats i objectius durant la temporada, la docent comenta que si fos entrenadora, el seu objectiu no seria altre que els infants aprenguessin i s'ho passessin bé fent esport. En contraposició, l'entrenador argumenta que depenent de l'equip que entrenes tindràs un objectiu o tindràs un altre. Amb això diu que si entrenés a l'Aleví A en comptes de l'Aleví F el seu objectiu seria guanyar sempre i després vindrien altres aspectes com podrien ser jugar bé, formar els jugadors o gaudir de l'esport entre altres. Lamonedà (2015: p. 12) en el seu estudi adverteix que no tots els tècnics arriben a ser bons agents formatius en relació a l'adquisició de valors i actituds positives degut a les seves orientacions esportives cap a la victòria per sobre de tot i desinterès per qualsevol altre aspecte que no sigui guanyar. Des del meu punt de vista, tenint en compte l'edat en la qual es troben els infants l'objectiu no pot ser altre que aprendre i gaudir del temps d'oci fent esport.

Finalment, a la pregunta de com creuen que l'àrea d'Educació Física i l'esport pot ser privilegiada per a l'adquisició de valors i actituds, la docent argumenta que no pensa que la seva àrea pugui ser-ho, en tot cas, remarca, que és una tasca de tot el claustre i que s'ha de fer a partir de totes les àrees del Currículum. En contraposició l'entrenador pensa que a través de l'esport es poden treballar els valors perquè a través d'aquests es desperten moltes passions i té un gran potencial motivador entre els infants. Puig (1993) en el seu estudi argumenta que l'elevada càrrega emocional i afectiva que té l'Educació Física fa que aquesta sigui una àrea perfecta per aplicar totes les estratègies procedimentals recomanades per a l'educació en valors. Arumí (2015: p. 71) argumenta que l'esport és un instrument immillorable per a la formació integral de la persona i per al treball de valors positius. L'autor comenta que aquest és un dels molts vehicles que es poden utilitzar per a formar-se com a persona. El teatre, la dansa, les arts plàstiques o qualsevol altra activitat poden ser vehicles que ajuden a la formació integral de les persones. El que ve a dir l'autor és que no és l'activitat en si educativa sinó l'entorn i les persones que giren entorn les activitats. Em posiciono a favor del que diu l'autor perquè penso que l'impacte que la pràctica esportiva pugui tenir en el procés de socialització dels infants depèn en gran mesura de l'orientació que hi donin els organitzadors. Així mateix, després d'observar els infants tant dins com fora de l'aula, em posiciono també a favor de Puig (1993) perquè he pogut veure en els infants una motivació intrínseca que difícilment en altres assignatures es podria observar. Per tant, penso que l'àrea d'Educació Física és una gran privilegiada per al treball de valors i actituds, però, això sí, sense oblidar la seva orientació cap a un model de comportament educatiu.

5. CONCLUSIONS

Un cop analitzades les dades obtingudes i feta la discussió dels resultats cal establir i extreure conclusions de l'estudi. És a partir d'aquest punt que es reprenen els objectius que han guiat el procés de la investigació, els quals han permès aproximar aquesta a la realitat del context i a desvelar la hipòtesi inicial del cas d'estudi. Així mateix, en ell es parla de les metodologies i estratègies que s'han dut a terme i dels factors més rellevants. A més, es comenten les limitacions que han aparegut durant el procés i també es mostren algunes consideracions observades durant l'estudi i aspectes que podrien millorar futures intervencions referents a aquesta temàtica. Per finalitzar, es fa una reflexió sobre aquelles assignatures de la carrera que podrien vincular-se amb aquest treball.

Objectius de la recerca

En relació als objectius generals, d'una banda, la recerca pretenia identificar i analitzar els factors interns i externs que influeixen l'adquisició de valors i actituds dels infants en l'etapa de Primària. Després d'observar els infants dins i fora de l'escola i un cop havent entrevistat a cadascun dels representats es pot afirmar que els factors interns han estat l'escola i, més concretament, la docent amb una gran influència. La dimensió emocional i afectiva que s'impregna amb la relació que aquesta té amb els infants ha estat l'aspecte més rellevant, ja que aquests infants han atribuït a la docent una credibilitat i confiança sobre el marc d'unes relacions interpersonals respectuoses i cordials molt potents.

Pel que fa als factors externs, l'entrenador es col·loca com a factor més rellevant amb un fort vincle cap els infants. Aquest comparteix similitud amb el que la docent té a l'escola. La família, ha estat un altre dels factors externs més rellevants segons les dades obtingudes en aquest estudi, ja que després d'observar els partits en els quals participaven els seus fills, s'ha observat que els infants actuen de la mateixa manera que els seus progenitors. Això vol dir que els pares són la primera influència en quan a la formació del primer sistema de valors. Amb la qual cosa, penso que són els que han de forjar el nucli de tota moralitat i han de proporcionar sempre bons exemples als seus fills. Així mateix, crec que cal un canvi de mentalitat en els progenitors i en la societat en general, ja que s'han observat molts pares i mares que acompanyen als seus fills als partits, seuen a la grada, observen i els hi donen directrius i s'involucren en l'esport dels seus fills com si fossin ells els que dirigeixen l'equip. Aquest comportament fa que molts infants vinguin a jugar els caps de setmana nerviosos i estressats, pensant que si no els hi agrada el que fan escoltaran els pares cridant des de la grada. Per tant, penso que l'interès dels pares i la societat en general hauria de ser que els infants gaudissin del que fan i sempre des d'una òptica positiva animar-los i reforçar-los en tot moment.

L'últim i no per això menys important dels factors externs identificats han estat els mitjans de comunicació, ja que a través de les observacions dins i fora de l'escola s'han pogut veure moltes de les conductes que duen a terme els professionals del món del futbol. Així mateix, a través de les entrevistes s'ha donat rellevància a la gran influència que tenen aquests en els infants pel seu potencial d'imitació, ja que aquests solen mostrar allò que sol vendre més i

capta més l'atenció dels petits. Per tant, penso que seria una bona idea aprofitar aquesta gran influència que tenen els mitjans de comunicació per promoure un aprenentatge crític i reflexiu dels seus missatges per tal de saber discernir entre el bé i el dolent i tenir criteri propi en la lectura dels seus missatges.

Dit això, crec que l'educació de valors i actituds ha de ser una tasca coordinada i conjunta per part de l'escola, la família i els clubs esportius. Així mateix, penso que aquesta s'hauria de fer des de ben petits per tal que, de mica en mica, aquests infants vagin adquirint i entenent el caràcter del fair play.

En relació a les metodologies i estratègies que s'han utilitzat en la transmissió de valors en contextos escolars i esportius. Per a poder-les identificar i assolir els objectius específics ha estat necessari observar les sessions tant dins com fora de l'aula. Concretant el treball metodològic a l'escola, aquesta es mostra més sensible que no pas l'entitat esportiva, ja que entre les seves estratègies identificades apareix el treball cooperatiu en les seves activitats d'aula i es valora la participació de tothom en l'assoliment de les tasques. El diàleg i la reflexió són altres dels mètodes que s'han pogut identificar, però sempre després de conductes antiesportives o a partir de contravalors sorgits en moments determinats. Des del món del futbol, sense oblidar que el seu objectiu prioritari és guanyar, cal matissar que des de l'entitat esportiva i, a partir de la seva cara visible, és a dir, l'entrenador com a referent d'aquests infants, es pot percebre el seu compromís en la línia d'aprenentatge de valors positius, però tampoc apareix cap estructura organitzativa per la qual els seus responsables com qualsevol altre contingut tàctic a treballar planifiqui un treball d'intervenció per a l'adquisició de valors positius. Així doncs, malauradament, els dos àmbits d'estudi treballen en una mateixa línia d'actuació cap a la formació integral dels infants, però cap dels dos porten a terme programes dissenyats amb una finalitat dedicada a l'adquisició de valors i actituds a través de l'esport.

Per tant, els objectius específics s'han complert perquè a través de les entrevistes a cadascun dels representants en cada àmbit i per mitjà dels instruments d'observació a les sessions, entrenaments i partits s'ha conegut de primera mà aquelles metodologies i estratègies que duen a terme tant els docents com els tècnics esportius en l'ensenyament i aprenentatge de valors i actituds. Conèixer, analitzar i comparar aquestes metodologies i estratègies ha permès comparar les línies d'actuació, les quals com ja he dit anteriorment, treballen en la mateixa direcció en relació a l'adquisició de valors i actituds positives, però sense cap programa dissenyat explícitament.

Pel que fa als resultats obtinguts, penso que seria bo incloure tant en el programes de mestres i entrenadors una formació per tal d'orientar la seva tasca en la temàtica de l'educació en valors a partir de seminaris permanents i cursos específics centrats en l'activitat física i l'educació en valors. Així mateix, cursos de sensibilització a partir de xerrades, debats i conferències. Elaboració de materials didàctics per treballar els valors, aplicades tant en la formació inicial com permanent i base per a l'elaboració de materials per a l'alumnat i divulgació d'experiències que es portin a terme des dels centres educatius.

- **Reprenem la hipòtesi**

Per tant, reprenent la hipòtesi del treball i en l'àmbit concret d'aquest estudi, ara podem afirmar que a l'escola es treballa en una bona línia d'actuació en relació a l'ensenyament de valors i actituds positives, però quan l'infant surt de l'àmbit educatiu és quan aquests aprenentatges es distorsionen i xoquen amb la realitat que es troben al carrer, una societat competitiva on l'objectiu principal de l'entitat esportiva és guanyar per sobre de tot. Ara bé, quan es diu que a l'escola es treballa en una bona línia cal matissar que aquesta com a institució educativa i el seu professorat assumeixen que, a més de transmetre uns coneixements i unes habilitats, han de formar moralment a l'alumnat, però cal dir que no hi ha una línia clara a seguir i aquesta és sempre recolzada a través de bones intencions particulars dels seus membres. És a dir, en el seu dia a dia apareix una intencionalitat explícita en les seves vivències, però no hi ha una planificació ni cap intervenció per aquest tipus de contingut.

Una vegada realitzat l'estudi, a mode de reflexió personal, en relació al rol de la competició, tant dins com fora de l'escola, tot i que pot semblar un aspecte polèmic en l'Educació Física i l'esport, a partir d'aquest estudi s'ha pogut observar que aquesta pot ser un element purament educatiu, positiu i amb una gran dosi de motivació pels infants, la qual permet treballar aspectes tan importants com l'autoestima, la seguretat, la tolerància i la frustració entre altres. Així mateix, s'ha observat que aporta als infants creixement i aprenentatge com a persona, ja que els entrena per a la vida en una millora constant i els fa sortir de la zona de confort amb la finalitat de superar-se a través del valor de l'exigència per a créixer. El fet de guanyar i perdre en una competició els fa aprendre, però si es canalitza com cal la derrota és molt més profitosa perquè s'adonen que el més important no és caure sinó aixecar-se i lluitar fins al final. Per tant, penso que aprofitar l'esport és un bon aliat per treballar els valors, però sempre sense perdre de vista el seu esperit lúdic.

- **Limitacions del procés**

D'una banda, dins del procés del treball han hagut diverses limitacions com per exemple fer aquest tipus de recerca per primera vegada, portar-lo a terme des d'un treball autònom d'organització de la feina o la dificultat a l'hora de sintetitzar la documentació.

D'altra banda, penso que una de les limitacions més important fa referència a la recollida de dades a través de l'observació sistemàtica planificada, ja que aquesta es va planificar amb la idea de gravar totes les sessions i posteriorment, analitzar-les a partir del programa Lince, el qual és un programa informàtic que permet localitzar i visualitzar tantes vegades com calgui la informació emmagatzemada. Aquestes gravacions no es van poder dur a terme perquè la majoria dels infants de l'escola no tenien el consentiment dels drets d'imatge i la legislació no permet fer cap tipus de gravació i fotografies sense aquest consentiment signat. Fet que em va forçar a observar i marcar alhora les conductes observades a partir de dues graelles impreses en dos fulls. Per tant, sóc conscient que s'ha pogut perdre molta informació important en cadascuna de les observacions portades a terme.

- **Propostes de futur**

Des del meu punt de vista aquest treball es podria millorar amb la participació activa de l'alumnat. És a dir, penso que a través d'un qüestionari els alumnes podrien aportar les seves reflexions i idees en relació amb tot allò que té a veure amb l'adquisició de valors i actituds a través de l'Educació Física i l'esport. Lligat amb això, penso que també seria interessant passar alguna estratègia de les que fa referència Prat i Soler (2003) com per exemple un Diàleg clarificador o Frases incomplertes de forma individual i col·lectiva per tal de conèixer les creences, opinions i preferències dels infants.

Semblantment, penso que també es podria involucrar a les famílies i obrir una porta per tal que aquestes poguessin participar activament en l'adquisició de valors i actituds positives a través de projectes esportius de la mà de l'escola i les entitats esportives amb l'objectiu de compartir espais educatius amb els seus fills i filles i aprofitar oportunitats per generar vivències positives.

- **Assignatures del Grau vinculades amb el treball**

En relació a les assignatures cursades durant el Grau que es poden vincular i m'han ajudat en l'elaboració d'aquest treball, no cal dir que les de la menció tenen un caràcter més rellevant que cap altre. La formació en aquests anys m'han servit per reflexionar sobre la importància que té l'Educació Física en l'aprenentatge dels infants. A l'assignatura d'Habilitats Motrius i Esportives he viscut situacions reals d'aprenentatge i he conegut el tracte real amb els infants amb els quals he hagut d'afrontar determinades situacions que m'han fet créixer com a futur docent. He tingut l'oportunitat d'aprendre, observar i aplicar els coneixements adquirits en el context educatiu de l'aula d'Educació Física a Primària. Altres assignatures com Condició Física Saludable m'han dotat de les bases per al desenvolupament i la promoció de l'Educació Física, l'esport i els hàbits de vida saludables. A més a més, he conegut les capacitats, processos i fases que determinen la condició física en un entorn escolar. A més, m'ha donat d'eines per orientar les tasques que es realitzen a l'àrea d'Educació Física cap a una activitat saludable i plena de valors positius. Altres assignatures com la Didàctica de l'Educació Física m'han permès dissenyar, planificar i avaluar propostes didàctiques, amb les quals he desenvolupat un esperit crític i reflexiu davant els coneixements en totes les seves dimensions. Organitzar i gestionar espais d'aprenentatge en contextos de diversitat i inclusió que tenen en consideració les diversitats funcionals que es poden veure a les aules també ha estat un altre dels aspectes treballats durant els cursos que m'han permès aplicar els coneixements apresos en aquesta recerca i en un futur professional.

Per concloure el treball de recerca, comentar que portar a terme aquesta investigació m'ha ajudat molt en la meva formació professional com a futur docent, ja que conèixer la percepció i els interessos dels infants en relació a l'adquisició de valors a través de l'Educació Física i l'esport m'ha permès sensibilitzar-me en la transmissió de bons models. Així mateix, estar al costat de la mestra d'Educació Física i de l'entrenador de l'equip de futbol i observar el seu treball diari a través de les seves sessions m'ha proporcionat eines molt útils i necessàries per a

transmetre a l'alumnat uns valors positius que considero essencials i molt importants per al creixement moral dels infants en aquestes edats.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

Anguera, T. (1989). *Metodología de la observación en las ciencias humanas*.

Madrid: Cátedra.

Anguera, T. (1999). *Observación en la escuela: observaciones* (1ª ed.). Barcelona: Monografías psicología.

Amengual, G. (1993). *La solidaridad como alternativa: notas sobre el concepto de solidaridad*. Univ. Illes Balears, Palma de Mallorca. (pp. 135-155).

Arumí, J. (2015). *Entrena'ls per cooperar: Repensant l'esport d'equip* (1ª ed.). Vic: Eumo Editorial.

Alzate, R. (2010). Espacio abierto: Importancia de la educación en resolución de conflictos. *Revista de mediación*, 6. Consultat 18 d'abril 2017, des de <http://revistademediacion.com/que-es-revista-de-mediacion/>

Bandulà, J. (1998). *Juegos motrices cooperativos*. Dins Cano, Albert., Prat, Maria. Esports i valors. Avaluació del programa FutbolNet de la Fundació FC Barcelona a Catalunya (pp. 40-42). Barcelona: Edicions els llums.

Boixadós, M., Valiente, L., Mimbbrero, J., Torregrosa, M., i Cruz, J. (1998). *Papel de los agentes de socialización en deportes en edad escolar*. Dins Cano, Albert., Prat, Maria. Esports i valors. Avaluació del programa FutbolNet de la Fundació FC Barcelona a Catalunya (pp. 42-44). Barcelona: Edicions els llums.

Bisquerra, R. (2004). *Metodología de la investigación educativa*. Madrid: La Muralla.

Bock, Philip (2004). *Introducción a la moderna antropología cultural*. Dins Jesús Vicente RuízOmeñaca. Pedagogía de los valores en la educación física (p.14). Madrid: EDITORIAL CCS.

Bolívar, A., Taverner, J., i Ventura, M. (1995). *Orientaciones actuales en la educación ético-cívica*. Dins Maria Prat Grau; Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte (p. 60). Barcelona: INDE.

Bolívar, A. (2002). *Los contenido sactitudinales en el currículo de la reforma. Problemas y propuestas*. Dins Maria Prat Grau; Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte (p. 65). Barcelona: INDE.

Bolívar, A. (2003). *La evaluación de valores y actitudes*. Dins Maria Prat Grau, Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte. (pp. 21-26). Barcelona: INDE.

Buxarrais, M. *Aula de Innovación Educativa*. [Versió electrònica]. Revista Aula de Innovación Educativa 17, juliol de 1993. [consulta: 22 de maig de 2016]. Disponible a: <http://www.grao.com/>

Buxarrais, M. (2001). *El profesorado: uno de los principales protagonistas de la educación en valores*. Aula de innovación educativa, n. 107, diciembre, pp. 67-68.

Castañer, M.; Torrents, C.; Anguera, T. (2009). "Instrumentos de observación ad hoc para el análisis de las acciones motrices en Danza Contemporánea, Expresión Corporal y Danza Contact-Improvisation". *Revista Apunts*, núm. 95, pàg. 14-23.

Castro, W.F.; Godino, J.D. (2011). Métodos mixtos de investigación en las contribuciones a los simposios de la SEIEM. *Investigación en educación matemática* (pp. 99). Ciudad Real: SEIEM.

Cano, A., Prat, M. (2013). *Esports i valors*. Avaluació del programa FutbolNet de la Fundació FC Barcelona a Catalunya. Barcelona: Edicions els llums.

Cardús, S. (2000). *El desconcert de l'educació*. Dins Díaz, S., Ferrer, M., Font, R., García, M., Invernó, J., Martínez, L., Mazón, V., Ortí, J., Prat, M. i Tirado, M., Educación física, transversalidad y valores (p. 145). Madrid: WoltersKluwer España.

CIDE (1991). *Educación en valores en España*. Dins Maria Prat Grau, Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte. (p. 60). Barcelona: INDE.

Figueras, Sara; Capllonch Marta; Blázquez, Domingo i Monzonís, Núria (2016). *Competències bàsiques i educació física: estudis i investigacions*. Apunts. Educació Física i Esports. núm 123 (gener-març) p. 34-43.

Garoz Puerta, I. (2005). *El desarrollo de la conciencia de regla en los juegos y deportes*. *Revista Internacional de Medicina y Ciencias de la Actividad Física y el Deporte*. Vol. 5 (19) pp.238-269. Recuperat 25 octubre 2016, des de <http://cdeporte.rediris.es/revista/revista20/artconciencia.htm>

González, F. (2004). *Educación en valores y diseño curricular*. Dins Jesús Vicente Ruíz Omeñaca. Pedagogía de los valores en la educación física (pp. 14-17). Madrid: EDITORIAL CCS.

Gutiérrez, M. (1995). *Valores sociales i deporte*. Dins Maria Prat Grau, Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte. (p. 61). Barcelona: INDE.

Gutiérrez del Pozo, D. (2007). *Modelo de intervención para educar en valores a través del fútbol: una experiencia con entrenadores de fútbol de la comunidad de Madrid*. (Tesi doctoral. Universidad politécnica de Madrid). Consultat des de http://oa.upm.es/6582/1/DIEGO_GUTIERREZ_DEL_POZO.pdf

Herrero Nivella, M. Luisa (1997). La importancia de la observación en el proceso educativo. *Revista Electrónica interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 1(0).

Heinemann, K. (2008). *Introducción a la metodología de la investigación empírica*. Barcelona: Editorial Paidotribo.

Iturbide, L., Elosua, P., Yanes, F. (2010). *Medida de la cohesión en equipos deportivos*. Adaptación al español del Group Environment Questionnaire (GEQ), Vol. 22, n. 3, pp. 482-488. Consultat 17 abril 2017, des de <http://file:///C:/Users/Downloads/8881-14584-1-PB.pdf>

Joc Net Esports (2016). *Les 10 regles d'or del joc net FIFA*. Recuperat 23 d'octubre 2016, des de <http://jocnetesport.cat/el-joc-net-a-lesport/les-10-regles-dor-del-joc-net-fifa/>

Juncà, A. (2005). *El deporte: una oportunidad para educar en valores*. Dins Díaz, S., Ferrer, M., Font, R., García, M., Invernó, J., Martínez, L., Mazón, V., Ortí, J., Prat, M. i Tirado, M., Educación física, transversalidad y valores (pp 24-30). Madrid: WoltersKluwer España.

Lamonedá, J. (2015) *Juegolimpio y deportividad*. Fichero de recursos para educar en valores. Barcelona: Editorial INDE.

Lecumberri, C., Boluda, G., Ramírez, E., Pla, G., i Torres, G. (2013). *Valors de l'esport: saber guanyar, saber perdre*. Barcelona: Editorial Mediterrània.

Linaza, J., Maldonado, A. (1987) *Los juegos y el deporte en el desarrollo psicológico del niño*. Barcelona: Anthropos Promat.

López Nadal, A.; Camerino, O.; Castañer, M. (2012). La cohesión de grupo ¿Cómo desarrollarla en educación física?. *Tándem*, Didáctica de la educación física, 40, pp 84-95.

Lucini, F. (2003). *Educación en valores y diseño curricular*. Dins Maria Prat Grau; Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte (p. 31). Barcelona: INDE.

Llimós, A. (2015, gener 19) "Mare, no cridis!". *Ara.cat*. Consultat 1 de maig 2017, des de http://www.ara.cat/tema_del_dia/Mare-No-cridis_0_1288071196.html

Ortega, P., Mínguez, R., Gíl, R. (2004). *La tolerancia en la escuela*. Dins Jesús Vicente Ruíz Omeñaca. Pedagogía de los valores en la Educación Física (p. 14-16). Madrid: EDITORIAL CCS.

Prat, M. (2000). *Els continguts actitudinals en l'Educació Física, a l'Educació Primària*. Tesis Doctoral. Obra inèdita. Dins Díaz, S., Ferrer, M., Font, R., García, M., Invernó, J., Martínez, L., Mazón, V., Ortí, J., Prat, M. i Tirado, M., Educación física, transversalidad y valores (p. 24). Madrid: WoltersKluwer España.

Puig, J. M. (2004). *Naturaleza de los contenidos de valor*. Dins Jesús Vicente Ruíz Omeñaca. Pedagogía de los valores en la educación física (pp. 14-17). Madrid: EDITORIAL CCS.

Quivy, R., Campenhoudt, L. (1995). *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder Editorial.

Rokeach, M. (2004). *The nature of human values*. Dins Jesús Vicente Ruíz Omeñaca. Pedagogía de los valores en la educación física (pp. 14-16). Madrid: EDITORIAL CCS.

Romañá, T., Trilla, J. (1993): *Dilemas ante el tratamiento de los valores en la escuela*. (n. 16-17, pp. 5-12) . Aula de innovación educativa.

Savater, F. (1997). *El valor de educar*. Dins Maria Prat Grau; Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte (p. 60). Barcelona: INDE.

Soler, S., Prat, M., Juncà, A., Tirado M. A. (2007). *Esport i societat: una mirada crítica*. Vic: Eumo editorial.

Soler, S., Flores, G., i Prat, M. (2012). *La educación física y el deporte como herramienta de inclusión de la población inmigrante en Cataluña: el papel de la escuela y la administración local*. Dins Cano, Albert., Prat, Maria. Esports i valors. Avaluació del programa FutbolNet de la Fundació FC Barcelona a Catalunya (pp. 42-44). Barcelona: Edicions els llums.

Sarabia, B. (2003). *El aprendizaje y la enseñanza de las actitudes*. Dins Maria Prat Grau, Sussana Soler Prat. Actitudes, valores y normas en la educación física y el deporte (p. 24). Barcelona: INDE.

Ticó, J. (2000) *1013 ejercicios y juegos polideportivos*. Barcelona: Paidotribo.

Valiente, L., Boixadós, M., Torregrosa, M., Figueroa, J., Rodríguez, M., Cruz, J. (2001). Impacto de una campaña de promoción del Fairplay y la deportividad en el deporte en edad escolar. *Cuadernos de Psicología del Deporte, Vol. 1* (núm. 1), pp. 17-25. Consultat 17 abril 2017, des de <http://hdl.handle.net/10201/27314>

VanderZanden, J. (2004). *Manual de psicología social*. Dins Jesús Vicente Ruíz Omeñaca. Pedagogía de los valores en la educación física (pp. 14-17). Madrid: EDITORIAL CCS.